

Federal Almanya Cumhuriyeti Seçim Sistemi

İhsan Yılmaz BAYRAKTARLI *

Geliş Tarihi (Received): 20.01.2016 – Kabul Tarihi (Accepted): 24.03.2017

Öz

Makale, Federal Almanya seçim sisteminde yapısal ve hukuki düzenlemelerin bir neticesi olarak seçim sonrası oyların federasyon düzeyinde (*ilk dağıtım*) ve daha sonra eyalet düzeyinde siyasi parti listelerine tahsisini (*ikinci dağıtım*), ayrıca tahsisatta çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan yapısal sorunları konu edinmektedir. Makale aynı zamanda, 1949 yılından beri 22 defa değişikliğe uğramış olan Alman Seçim Kanunu'nun önceki düzenlemelerini de kısaca özetlemektedir.

Muhalefetin Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru sonucu, Federal Anayasa Mahkemesinin 25 Temmuz 2012 tarihli kararıyla iptal edilen Federal Seçim Kanunu konusunda iktidar ve muhalefet kısa bir sürede yeni bir kanunun ana hatları konusunda anlaşır. Ancak Federal Parlamento önceki düzenlemelerde de yer alan fakat Federal Anayasa Mahkemesi'nin de özellikle bir sorun olarak işaret ettiği Alman seçim sisteminde özel bir yeri olan “**fazlalık milletvekilliği**”nden (*Überhangmandat*) vazgeçmek yerine sorunun çözümüne yönelik kanuna yeni bir kavram getirir: “**denge milletvekilliği**” (*Ausgleichmandat*).

Böylece, seçim sisteminde bir fenomen olarak varlığını korumayı başaran “**fazlalık milletvekilliği**” (*Überhangmandat*) kurumu, kanunda yapılan son düzenlemelerle (21 Şubat 2013) “**denge milletvekilliği**” (*Ausgleichmandat*) adıyla anayasaya uygun hale getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeyle, partilerin aldıkları *ikinci oy* ile Federal Parlamentodaki sandalye sayıları arasındaki orantı, anayasanın öngördüğü şekilde sağlanmıştır. Düzenlemenin getirdiği önemli bir başka yenilik ise parlamentodan herhangi bir nedenle (ölüm, istifa...) ayrılan üyenin yerinin, aynı partinin liste sıralamasından başka biri tarafından doldurulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Alman Seçim Sistemi, Karma Seçim Sistemi, Kişiselleştirilmiş (Kısmi-) Nispi Temsil Seçim Sistemi, Fazlalık Milletvekilliği, Denge Milletvekilliği.

* Yrd. Doç., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ihсан.bayraktarli@gmail.com

The Electoral System Of The Federal Republic Of Germany

Abstract

This Article is about the distribution of electoral votes across the political party lists at the federal level (the first distribution) and the state level (the second distribution). It also investigates the legal and structural problems related to the distribution system that occurred because of the frequent changes and amendments to the legal regulations of the electoral system of the Federal Republic of Germany. Moreover, previous articles of the German Electoral Code, which were amended 22 times since 1949, are briefly summarized.

The government and the opposition agreed on the outline of a new Code after the Federal Electoral Code was annulled by the judgment of the Federal Constitutional Court of Germany on the 25th of July 2012, as a result of the opposition's application to the Constitutional Court. As a result, the Federal Parliament introduced a new concept to the Federal Electoral Code to solve the problem: "adjustment seats" (*Ausgleichmandat*) instead of giving up the concept of "overhang seats" (*Überhangsmandate*). Overhang seats existed in the previous regulations and had a special place in the German electoral system, but were specifically highlighted as a problem by the Federal Constitutional Court.

In this way, the concept of "overhang seats", were constitutionalized under the new title of "adjustment seats" by the latest amendments to the Code (21st February 2013). By this new regulation, the proportion between the parties' number of second votes and the seats in the Federal Parliament was carried out as it was set forth in the Constitution. Another important change brought up by the regulation was that the replacement of a person who ceases to be a member of Parliament for any reason (death, resignation etc.) with the follow up candidate of the same party. In the previous regulations, these members would not be replaced.

Keywords: German electoral system, Mixed electoral system, Personalized proportional representation, Overhang seats, Adjustment seats.

Giriş

Seçim yasaları demokrasilerin en temel unsurlarındandır. Demokratik meşruiyetin temelini halkın oyu ve iradesi oluşturur. Halkı, iktidarın meşru olduğuna yalnızca iktidar ve muhalefetin mutabakatı, bir başka deyişle toplumsal sözleşme sonucu belirlenen seçim yasaları inandırabilir. Bu sebeple demokrasi ve halk egemenliği gibi kavramların somut bir şekilde halk tarafından hissedilip yaşanmasının en önemli aracı seçimlerdir.

Alman seçim sisteminin tarihsel süreçten günümüze kadar gelen aşamalarına bakıldığında Almanya'da da demokratik meşruluğun sağlanmasında seçim sisteminin büyük rolü olduğu görülmektedir. Federal Almanya'da uygulamada olan seçim sistemi, özellikle Weimar Cumhuriyeti Dönemi'nde seçim sisteminden kaynaklanan parti parçalanmasının siyasal düzende yarattığı tahribat ve bunun acı sonuçlarından kaçınmak amacıyla tedrici olarak oluşturulmuş bir sistemdir. Nitekim bu seçim sistemi, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1949 yılında yapılan ilk seçimlerden itibaren pek çok kere değişerek günümüze ulaşmıştır.

Bu çalışmada Alman seçim sisteminde son on yılda gerçekleşen değişiklikler ayrıntısıyla ele alınarak mevcut Alman seçim sistemi incelenecektir. Nitekim Alman seçim sistemindeki son değişiklikler üzerinde Türkiye'de yapılmış herhangi bir çalışma mevcut değildir. Çalışmanın amacı, literatürdeki bu boşluğu doldurmaktır.

Almanya’da Federal Anayasa Mahkemesi 03 Temmuz 2008 ve 25 Temmuz 2012 tarihlerinde yürürlükte olan seçim sisteminin anayasaya aykırı olduğunu tespit etmiş ve seçim sistemine ilişkin yasa hükümlerini iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesinin 2008 yılında aldığı karar üzerine, 2011 yılında koalisyon partileri seçim yasasında değişiklik öngören bir tasarıyı Federal Meclis gündemine taşımışlardır. Ancak iktidarın, muhalefet partilerinin tekliflerini dikkate almadan hazırladığı seçim yasası da seçim sisteminin anayasaya aykırılığını gidermediği için muhalefetin Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuru sonucu Federal Anayasa Mahkemesinin 25 Temmuz 2012 tarihli kararıyla iptal edilmiştir.

Bu karar üzerine Aralık 2012 tarihinde koalisyon ortakları ve muhalefet partileri yeni bir seçim yasası üzerinde mutabık kalmışlardır. Söz konusu yasa, *kişiselleştirilmiş nispi temsil seçim sistemi*yle birinci ve ikinci oy ile milletvekilliklerinin partiler arasında eyaletlerde aldıkları ikinci oy nispetinde dağıtımı yanında **fazlalık milletvekilliği**¹ (*Überhangmandate*) sisteminin devam ettirilmesini öngörmektedir. Böylece fazlalık milletvekilliği konusunda hem anayasa mahkemesinin kararı doğrultusunda bir taslak üzerinde anlaşma sağlanmış hem de her seçim öncesi siyasal tartışmalara konu olan fazlalık milletvekilliklerinin partiler arasında denkleştirilmesi sistemiyle bu tartışmalara bir son verilmiştir. Sadece Die Linke (Solcular) partisinin muhalefet ettiği ve tarihinde 22 defa değişime uğrayan seçim yasası bu son şekli ile 21 Şubat 2013 tarihinde Federal Parlamentodan geçerek yürürlüğe girmiştir (Seils, 2013).

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında Alman seçim sistemi ve bu sistemin ayrıntılarının anlaşılması, Türkiye’deki seçim sistemi tartışmaları açısından da yol gösterici nitelikte olacaktır.

Çalışmada konu edilen kavram ve yorumları özellikle konunun önde gelen uzmanlarından olan Dieter Nohlen, Karl-Rudolf Korte, Hans Meyer, Klaus von Beyme ve bu konuda resmi internet sitelerinde, örneğin “*Bundeszentrale für politische Bildung*” üzerinden yayımlanan makalelere dayandırıldı. Diğer hususlardan olan, örneğin seçim süreçleri ise birincil kaynaklara yani Federal Seçim Komisyonu (*Bundeswahlleiter*)², Federal Parlamento (*Bundestag*), eyalet parlamentoları (*Landesparlamente*) Federal Anayasa Mahkemesi’nin (*Bundesverfassungsgericht*) internette yaptıkları resmi yayınlar yanında bu kurumların aynı şekilde “*Bundeszentrale für politische Bildung*” adlı Federal İçişleri Bakanlığı’na bağlı kurum ve bu krumun aynı yayın organında yayım yapan kaynakçada da zikredilen yazarların makalelerinin internet üzerinden yapılan yayımlarına dayanmaktadır.

¹ Burada konu edilen ilk kavram (*Überhangmandat*) türkçe literatüre doğru anlamıyla aktarılmadı. Türkçe literatüre ek milletvekilliği olarak aktarılan bu kavram, hem semantik olarak hemde kullanıldığı alan itibarıyla aynı anlamı vermemektedir. İkinci kavram (*Ausgleichsmandat*) zaten 2013 yılında yapılan yeni kanun ile Alman siyasal literatürüne girdiğinden, (kanımca) tarafımdan ilk defa tercüme edilerek Türk literatürüne kazandırılmıştır. Alman seçim sisteminin ayrılmaz bir özelliği olan bu kavramın en yakın karşılığı olarak fazlalık milletvekilliği şeklinde tercümesinin daha uygun olacağından bu kavram tercih edilmiştir.

² *Bundeswahlleiter*’in Türkiye’de karşılığı T.C. Seçim Kurulu’dur.

1. Alman Seçim Sisteminin Tarihçesi Ve Niteliği

1.1. 1949 Anayasası Öncesinde Alman Seçim Sistemi

Demokrasilerin olmazsa olmazı ve en tabii özelliği olarak kabul edilen vatandaşların seçme hakkı ancak büyük mücadeleler sonunda kazanılabilmektedir. Fransız İhtilali'nden sonra 1848 yılında kurulan Fransa Cumhuriyeti'nin siyasal etkileri, doğal olarak en başta komşusu olan Almanya'da görülmüştür. Alman Birliği'ne (*Deutscher Bund*) bağlı devletlerde millî bir meclisin kurulması için baskılar artınca Alman Birliği tarafından Alman halkının temsilcilerinden oluşan bir Halk Meclisinin kurulmasına karar verilir. 574 üyesi ile 31 Mart 1848 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştiren bu meclis, o dönemde eyalet milletvekilleri, şehir idarecileri ve seçkinlerden oluşturulmuştu. Meclisin temel görevi, milli bir meclisin kurulması için gerekli hazırlıkların yapılmasıydı. 1848'de seçilen 'Kurucu Meclis', demokratik seçimle kurulmuş ilk meclistir. Meclisin ilk çalışması, bir anayasa yapmak üzere bir "Kurucu Meclis"i'nin (*Deutsche Verfassungsgebende Nationalversammlung*) kurulması amacıyla yönelik olarak 1848 yılının mayıs ayında bir seçim yapılmasını sağlamak olmuştur. Ancak Meclis, özgürlükçü bir anayasa yapmanın yanında insan haklarını anayasal bir temele oturtmak ve milli bir hükümetin kurulmasını sağlamak gibi görevleri de üstlenmişti. Bu bağlamda Meclis, kişi özgürlüğünü, her vatandaşın yasalar önünde eşit haklara sahip olduğunu, ifade özgürlüğünü, toplantı ve basın özgürlüğünü anayasal güvence altına alan düzenlemeleri içeren bir katalog hazırlamıştır (Vogel, Nohlen, & Schultze, 1971, s. 76).

Nihayet 1849 yılının mayıs ayında bir Alman İmparatorluğu anayasası yürürlüğe konabilmiştir. Anayasa, bir Halk Meclisi (*Volkshaus*) ve Devletler Meclisinden (*Staatenhaus*) oluşan iki meclisli bir İmparatorluk Parlamentosunu öngörmektedir. Halk Meclisinin üyeleri 25 yaşını doldurmuş saygın vatandaşlık haklarına sahip erkek seçmenlerin oyuyla, çoğunluk sistemi ilkesi çerçevesinde eşit, gizli ve doğrudan seçilmektedir. Kadınların seçme hakkı o dönemde mevzu bahis olmadığından seçime katılan her 50.000 erkek seçmenin bir milletvekili seçmesine olanak tanındı. Bu seçimin en önemli özelliği, seçme hakkının sadece serbest çalışanlarla sınırlı olmasıydı. Birliğe bağlı devletlerde bu sınırlama değişik şekillerde yorumlandığından, bazı devletlerde örneğin işçiler seçime katılabilirken bazılarında katılma hakkına sahip değildi. Seçime katılım %40-%50 civarlarında seyrediyordu (Landeszentrale für politische Bildung, 2013).

Ancak **Paul Kilisesi** Anayasası ile bu seçim sistemi, yerini Prusya'da 30 Mayıs 1849 tarihli kararnameyle 1918 yılına kadar yürürlükte kalan üç sınıflı bir seçim sistemine terk etmiştir. Buna göre, yardıma muhtaçlar dışında kalan 24 yaşını doldurmuş her erkek, aktif seçme hakkına sahiptir. Milletvekilleri doğrudan değil de halk tarafından seçilen bir seçici kurul (*Wahlmänner*) tarafından seçilmektedir. Anayasa, seçmenleri ödedikleri vergi miktarına göre üç sınıfa ayırmıştır (Vogel, Nohlen, & Schultze, 1971, s. 89).

1. Bu sınıfa en çok vergi ödeyen soylular ve büyük tarım arazisi sahipleri girmektedir.
2. Birinci gruptan daha az vergi veren tüccarlar ikinci sınıfı oluşturur.
3. %83'lük bir payla en büyük grubu oluşturan üçüncü grup seçmen, gerçekten de *üçüncü sınıf* seçmen olarak sınıflandırılmaktadır.

Seçici Kurul, sınıfların her biri tarafından 1/3 oranında ve kamuya açık bir yerde ve sözlü olarak belirlenmektedir. Milletvekillerini seçen Seçici Kurul da milletvekillerini yine açık bir ortamda ve katılımcı halkla beraber seçmektedir. Bu sistemde *birinci sınıf* seçmenin oyu, halk sınıfı olan *üçüncü sınıfın* oyundan 17,5 defa daha etkindir (Landeszentrale für politische Bildung, 2013).

1871 yılında Alman-Fransız savaşıdan galip çıkan Almanya Alman İmparatorluğu'nun kuruluşunu ilan ettikten sonra, Prusya kralı Alman İmparatoru olarak taçlandırılır. İmparatorluk, Kuzey Alman Birliğinin Anayasasını hemen hemen olduğu şekliyle kabul eder. Yani yukarıda bahsedilen seçim sistemi İmparatorluk sınırları içinde aynı şekilde uygulanır. Buna göre, kadınların seçme hakkı bulunmamakta, aktif ve pasif seçme hakkına sahip erkek seçmenler 25 yaşını doldurmuş olmalı ve seçimler genel, eşit oy, gizli ve çoğunluk esasına dayanan sisteme göre yapılmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya, Sosyal Demokrat Partinin sağ kanadından Başkan Friedrich Ebert³ idaresinde kurulan hükümet tarafından halk temsilcilerinden meydana gelen bir komisyonun yeni bir Milli Kurucu Kurul oluşturulması çalışmalarını yürütmek için görevlendirilir. Kurucu Kurulun hazırladığı seçim yasasına göre, 20 yaşını doldurmuş kadın erkek her vatandaş aktif ve pasif seçme hakkına sahip olmuştur. Böylece kadınlar da Almanya'da ilk defa seçme hakkına kavuşmuştur. Weimar İmparatorluk Anayasası'nın 17-22. maddeleri çerçevesinde, 19 Ocak 1919 tarihinde yapılan seçimlerde, Milli Meclis üyeleri genel, eşit, gizli ve doğrudan yapılan seçimlerle belirlenmiştir (Huber, 2002).

Milli Meclisin hazırladığı yeni İmparatorluk Anayasası yani Weimar Anayasası (*Weimarer Verfassung 1919*) çoğunluk esasına dayanan seçim sistemi yerine üç aşamalı nispi temsil sisteminin benimsenmiştir. Buna göre, Weimar Cumhuriyeti 35 seçim çevresine bölünür. Her bir seçim çevresinden alınan 60.000 oya mecliste bir milletvekili tahsis edilir. Geri kalan artık oylar, birleştirilen birçok seçim çevresinde toplanır ve yeniden 60.000 oya ulaşan bir siyasi partiye mecliste ikinci bir milletvekilliği verilir. Üçüncü aşamada aynı sistem çerçevesinde kalan diğer artık oylar İmparatorluk düzeyinde yeniden toplanır ve sandalye dağıtımı yapılır. Ancak burada dağıtıma katılabilecek siyasi partilerden, İmparatorluk bölgesinde seçime katılma ve ilk iki dağıtım aşamasında en az bir milletvekilliği kazanmış olma koşulu aranmaktadır (Nohlen, Dieter, 2014, s. 364; Fendrich, Martin, 2006). Ancak Hitler'in 30 Ocak 1933 tarihinde şansölye seçilmesinden sonra demokratik anlamda serbest seçimler yapılamaz hale gelir. Cumhurbaşkanlığı de facto ortadan kaldırılır kaldırılır. Eyaletler işlevsiz hale getirilerek merkezi bir idare tesis edilir. Bu dönemden sonra yapılan seçimler, diktatoryal rejimin yerleşmesine yönelik göstermelik seçimlerdir (Nohlen, Dieter, 2014, s. 364).

1.2. 1949 Sonrası Seçim Sistemi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan anayasa ve buna bağlı olarak yürürlüğe giren seçim yasası ağırlıklı Müttefik Güçlerin (*Allierten*) istekleri doğrultusunda hazırlanır. Batı Almanya bölgesinde yeniden ihdas edilen 11 eyalet parlamentosunun seçtiği Kurucu Kurul (*parlamentarischer Rat*), 08 Mayıs 1949 tarihinde Federal Almanya Anayasası'nı (*Grundgesetz*) 12 oya karşı 53 oyla kabul eder. Anayasa, eyalet parlamentolarının ve Müttefik Güçlerin atadığı askerî valilerin de onayını aldıktan sonra 23 Mayıs 1949 tarihinde yürürlüğe girer (Landeszentrale für politische Bildung, 2013).

Seçimlerin, serbest, eşit, gizli ve doğrudan olması anayasal güvence altına alınır. Anayasa'da, 21 yaşını doldurmuş her vatandaşa seçme hakkı (*aktives Wahlrecht*), 25 yaşını doldurmuş her vatandaşa seçilme hakkı (*passives Wahlrecht*) öngörülmüştür (Landeszentrale für politische Bildung, 2013; Bundesgesetzblatt, 1953, s. 470. Madde:1,5). Ancak Kurucu Kurulda bir seçim sistemi üzerinde anlaşma sağlanamadığından, 14 ağustos Ağustos 1949'da yapılacak genel seçimler için hazırlanacak

³ 1871- 1925. 1913 yılından itibaren Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) başkanı. 1919 tarihinden ölüm tarihi olan 1925 yılına kadar Weimar Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı.

bir federal seçim yasasıyla sorunun aşılması konusunda taraflar mutabık kalır. Tarihinde 22 defa değiştirilen bu ilk seçim yasası (Seils, 2013) bugünkü Federal Seçim Yasası'nın temelinde aynısıdır. Bu ilk yasa, o dönem seçmene bir oy hakkı tanırken bugün seçmenin iki oy hakkı bulunmaktadır. Yasa, iktidarda istikrar sağlama adına siyasi partiler için seçim barajını %5 olarak öngörmüştür. Ancak bir siyasi parti, eyalet seçim çevrelerinin birinden parlamentoya doğrudan bir milletvekili seçtirebilmişse seçim barajını aşmış kabul edilmektedir. 1953 yılında yeniden düzenlenen seçim kanunu, iki oylu *kişiselleştirilmiş nispi temsil seçim sistemini* benimsenmiştir. Bu yasayla seçim barajı %5 olarak kalırken seçim çevrelerinden doğrudan seçilen 1 milletvekilliği ile aşılacak seçim barajı 3 milletvekilliğine çıkarılmıştır. 1972 yılında yapılan federal seçimlerde aktif seçme hakkı 18 yaşındaki her vatandaşa, seçilme hakkı ise 21 yaşında olanlara tanınmıştır (Deutscher Bundestag, 2012).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1949 ile 1965 yılları arasında kalan süreçte yapılan seçimlerde, Federal Parlamentonun değişen üye sayısının (421-496) (Konrad Adenauer Stiftung, 2013) yarısı, kişi adına çoğunluk esasına dayanan sisteme göre 242-247 seçim çevresinden (Bundeswahlleiter, 2016) seçilmiştir. Geri kalan yarısı ise 1985'e kadar nispi temsili d'Hondt usulüne⁴ göre seçilmiştir. 1985 yılından sonra küçük siyasi partilerin parlamentoda temsili kolaylaştırmaya ve böylece bu küçük siyasi akımların da temsil edilmesini sağlamaya yönelik olarak Hare/ Niemeyer usulü benimsenmiştir. 2009 yılından sonra Sainte-Laguë/ Schepers sayım sistemine geçilmiştir (BWahlG 1, 5, 6). Ancak Federal Seçim Yasası'nın 6. maddesinin 6. paragrafı, parlamentoda temsil için bir siyasi partinin federal seçim bölgesinden geçerli ikinci oyların %5'ini almış olması veya en az üç seçim bölgesinden birer temsilci kazanması koşulunu getirmiştir (von Beyme, 2010, S. 92).

1.3. Bu Dönemde Alman Seçim Sisteminin Niteliği

Alman seçim sisteminin bir nisbi nispi temsil sistemi mi yoksa karma bir sistem mi olduğu doktrinde yoğun bir biçimde tartışılmaktadır. Bu durum, Alman seçim sisteminin karmaşık ve benzersiz bir sistem oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple öncelikli olarak genel bir biçimde çoğunluk ve nisbi nispi temsil olarak ayrılan seçim sistemlerinin birbirinden farklarını, ardından Alman seçim sisteminin hangi tasnifte yer alacağını belirlemek gerekmektedir.

Her şeyden önce nisbi nispi temsil ile çoğunluk sistemi arasındaki temel bir fark vardır. Bu fark, nispi temsil sisteminin orantılılığı amaçlarken çoğunluk sisteminde, en çok oyu alan aday veya aday listesinin tüm sandalyeleri elde etmesidir. Nitekim bunun sonucu olarak nisbi nispi temsil sistemlerinde seçmenler, oylarını belirli bir yerde toplanmaya zorlanmazken çoğunluk sistemleri, seçmenin tercihini yönlendirici bir mahiyete sahiptir (Sartori, 1997, s. 15). Bu açıdan nisbi nispi temsil sistemlerinin, çoğunluk seçim sistemlerine kıyasla temsilde adaleti çok daha fazla arzuladığını söylemek mümkündür. Aşağıdaki çizelge iki sistemin temel özelliklerini göstermektedir.

⁴ Belçikalı bir hukukçu ve matematikçi olan Victor d'Hondt'un bulduğu bu sisteme göre, bir seçim çevresinde her partinin aldığı oy toplamı, sırasıyla 1'e, 2'ye, 3'e, 4'e bölünür ve o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşmaya kadar bu işleme devam edilir. Elde edilen paylar, parti farkı gözetmeksizin, büyükten küçüğe doğru sıralanır. Milletvekillikleri bu sıralamaya göre partilere tahsis edilir. D'Hondt sistemi, en yüksek ortalama sistemi gibi, belirli bir ölçüde büyük partilere prim veren bir sistemdir.

	SEÇİM USULLERİ • WAHLVERFAHREN	
	Çoğunluk Seçim Sistemi <i>Mehrheitswahlsystem</i>	Nispi Temsil Seçim Sistemi <i>Verhältnisswahlsystem</i>
Avantajlar <i>Vorteile</i>	Aday basit ve salt çoğunluğun oylarıyla seçilir	Parlamentoda sandelye dağıtımı partilerin aldığı oylarla orantılıdır
	Genelde koalisyon hükümetlerine gerek duyulmaz	Orantı sonucu belirler
		Her seçmen oyuna, orantıdan dolayı bir değer atfedilir
		Aldıkları oy oranına göre, tüm toplumsal gruplar temsil edilme imkânına sahiptir
Dezavantajlar <i>Nachteile</i>	Kaybeden adayın oyları yok hükmündedir	Genelde hiç bir hiçbir parti oyların salt çoğunluğunu alamayacağından, koalisyon hükümetleri kaçınılmazdır
	Küçük parti adaylarının seçilme şansı yok gibidir	
	Çoğunluk sonucu belirler	Siyasi partiler bölünür

Çizelge 1: Seçim Usulleri/ *Wahlverfahren* (Nohlen, Dieter, 2014, s. 167)

Nispi temsil sistemi, konumu ve mahiyeti gereği, orantılılığı amaçlayan her türlü hesaplama yöntemini içerir (Sartori, 1997, s. 16).⁵ Bu sebeple de nispi temsil sisteminin, orantılılığı amaçlayan bir hesaplama yöntemini ifade ettiği dışında tanımlama imkanı kalmamaktadır. Nispi temsil sistemine mündemiç uygulamaların çokluğu ve çeşitliliği de bu savı destekler mahiyettedir. Bu noktada Alman seçim sisteminin orantılılığı amaçladığını belirtmek gerekir.

Alman seçim sistemi, tüm siyasal akımların Federal Parlamentoda temsiline olanak sağlamak için siyasi partilerin aldığı oy oranını esas alarak parlamentoda sahip olmaları gereken sandelye sayısını yansıtmayı demokratik gereklilik olarak öngörmüştür. Ancak siyasal sistem, parlamentonun çok parçalı siyasal yapısının hükümeti oluşturmayı zorlaştırmaması için %5’lik bir seçim barajı uygulanmasını da siyasal istikrarın sağlanması için kaçınılmaz bir uygulama olarak belirlemiştir.

Alman seçim sistemi, nispi temsil sistemi temellerine dayanmasına rağmen, bazı yazarlar bu sistemi, “karma seçim sistemi” olarak nitelendirmektelerdir. Halbuki karma sistemlerin temel esaslarının Alman seçim sisteminde bulunduğu şüphelidir. Kurucu Meclis de (*Parlamentarischer Rat*), basit çoğunluğa dayanan seçim sistemini (*Mehrheitswahlrecht*) bilinçli olarak reddetmiştir. Bu argümanları destekleyen diğer bir husus da kuruluşundan beri Federal Almanya Cumhuriyeti’nde yapılan seçimlerin hepsinde, sistemin çoğunluk sistemi olduğuna işaret edebilecek bir emarenin bulunmamasıdır. Nitekim siyasi partilere verilen oylar ile partilerin elde ettiği milletvekili sayısındaki

⁵ Nisbi temsil sisteminin de orantısız olması mümkündür. Buna karşın nisbi temsil sistemi denilince akla gelen, oyların sandalyelere dönüştürülmesinde belli bir orantılılığın amaçlandığıdır.

orantılılık, sistemin karma seçim sistemi“ olmadığının bir kanıtı olarak düşünülebilir (von Beyme, 2010, s. 91). Bu konuda Hans Meyer, orta yolu bulma adına “Kısmi Nispi Temsil Seçim Sistemi“ (*teilpersonalisierte Verhältniswahl*) kavramının Alman Seçim Sistemi için kullanılmasının uygun olacağını belirtmektedir (Meyer, 1973, s. 26). Ancak kavram, temel dayanağını doğal olarak Almanya Seçim Yasası’nın 1. maddesinin 1. paragrafından almaktadır (Juris, 2016). Ayrıca partilerin Federal Parlamento ve eyalet parlamentoları için kazandıkları sandalyeler 21 Şubat 2013 tarihli yasa gereği gerek ilk sayım (*Obereverteilung*) gerek ikinci sayım da (*Unterverteilung*) siyasi partilerin aldığı oy oranı (*Proporz*) dikkate alınarak tahsis edilmektedir.

Giovanni Sartori’ye göre de Alman seçim sistemi şüphesiz bir nispi temsil sistemidir (Sartori, 1997, S. 34). Keza “fazlalık milletvekilliği“ (*Überhangmandate*) ve „denge milletvekillikleri“nin (*Ausgleichmandate*) tahsisi de yine alınan oya orantılı olarak yapılmaktadır. Korte’de, tek isimli seçim bölgelerinde ilk oyu ile seçmenin parlamento’ya göndereceği temsilciyle doğrudan ve güçlü bağlantı kurması, bu sistemin ana amacıdır demektedir (Korte, 2009).

Bu seçim sistemi, nispi temsil sisteminin öngördüğü listeye sıkı bağlılığın, seçmen ile milletvekili arasında oluşturduğu ayrıştırıcı sınırın kaldırılmasına hizmet etmektedir. Ancak sistemin hedeflediği bu seçmen-milletvekili kaynaşması konusunda başarılı olup olmadığı bir başka sorun olarak araştırılması gereken bir alandır. Alman seçmen çoğu zaman birinci oyu ile şahıslardan çok kendi siyasi partisini tercih etmesine rağmen, Federal Almanya Cumhuriyeti’nin seçim sistemi “kişiye oy” vermeyi de öngörmektedir. Bundan dolayıdır ki Alman seçim sistemini *kişiselleştirilmiş nispi temsil sistemi* olarak adlandırmak gerekir (Mielke, 2013).

Federal Almanya Cumhuriyeti’nde tercih edilen seçim sisteminin doğal sonucu olarak tek partinin iktidara gelmesi imkansızdır. Buna göre, koalisyon hükümetleri kaçınılmaz olduğundan daha seçim çalışmaları başlamadan siyasi partiler hangi parti ile seçim ittifakı yapacaklarını seçmenlerine duyurma ihtiyacı duymaktadırlar. Böylece siyasi partiler, seçmenin oy vereceği partinin hangi siyasi partiyle koalisyon hükümeti kurmayı düşündüğünü bilerek oy vermesini sağlamaktadır.

1.4. Oy Kullanma Usulü

Seçmene oyunu kullanmada, seçim yasası iki yöntem öngörmüştür. Alman seçmen, seçim sandıklarına gidip oyunu bizzat kullanabilmesi yanında, mektupla seçme hakkına da sahiptir.

Seçmenler kural olarak oylarını bizzat sandık başına giderek oy pusulasını kendi elleriyle sandığa atmak suretiyle kullanmaktadırlar. Buna oy hakkının kişiselliği adı verilmektedir (Gözler, 2014, s. 308).

Buna göre;

Seçim, resmi oy pusulası ile şahsen yapılır (Juris, 2016, Mad.34/1).

Seçmen, birinci oyunu pusulada seçtiği kişinin önündeki yere çarpı işareti koyarak; ikinci oyunu, aynı pusula üzerinde yer alan parti listelerinden seçtiği partinin önündeki yere çarpı işareti koyarak kullanır. Seçim pusulasını katlayarak resmi zarfa koyar ve sandığa atar (Juris, Mad. 34/2).

Almanya’da oy hakkının kişisellik ilkesi dışında, seçmene mektupla oy kullanabilme imkanı da getirilmiştir. Mektupla seçim yapmak isteyenlerin de seçim evrakı olan zarf ve seçim pusulası, resmi makamlar tarafından üretilmektedir (Juris, 2016, Mad. 30).

Buna göre;

Seçmen listelerinden birinde kaydı olan seçim hakkına sahip her Alman vatandaşı, mektupla seçme hakkını kullanabilir. Bunun için oturduğu yerin idare merkezinden mektupla kendisi için bir seçim pusulasının düzenlenmesini bir dilekçeyle talep eder ve seçimini yapar (Juris, 2016, Mad. 12, 14).

Seçmen, seçim pusulasının düzenlenmesi için şahsen veya yazılı bir dilekçe ile bağlı olduğu idari birime başvurur. Başvuru; telgraf, teleteks, telefaks, bir e-mail veya belge sayılabilecek herhangi bir iletişim aracı ile yapılır. Seçim hakkına sahip engelliler, mektupla seçim için bir başkasından yardım alabilir. Ancak bir başkasından yardım almak isteyen seçmen, yardım edene yazılı bir vekalet vermek durumundadır (Juris, 2016, Mad. 33/ 2, 3).

Mektupla seçim hakkını kullanmak isteyen seçmen, mektuba seçme evrağını ve seçim pusulasını, bağlı bulunduğu idari birimin düzenlemesi için, seçim pusulasının gelmesini beklememelidir. Mektupla seçim evrağının düzenlenmesi için başvuru, seçim haftasının son Cuma günü saat 18'e kadar yapılabilir (Juris, 2016, Mad. 36/1b). Hastalık veya başka önemli bir sebeple oy kullanamayanlar, bu durumu belgelemeleri durumunda seçim evrağı için başvuru, seçim günü saat 15'e kadar yapılabilir. Mektupla yapılacak seçimlerde, seçim pusulası ancak basım işleri bitirildikten sonra yani tahminen seçimlere dört hafta kala gönderilebilmektedir.

Mektupla seçim hakkını tercih eden seçmenler, seçim evrağını zarfta öngörülen adrese, Almanya içinden gönderiyorsa pul yapıştırmadan postaya verme olanağına sahip oldukları gibi kendileri de doğrudan ilgili yere götürebilir ve ya(veya) biri tarafından bıraktırabilirler. Yurt dışından gönderilen mektupların posta masrafları seçmene aittir. Burada başat koşul, oyların sayımına başlamadan önce mektubun en geç saat 18'de ilgili sayım merkezine ulaşmış olmasıdır (Juris, 2016, Mad. 36). Saat 18'den sonra gelen mektuplar sayıma dahil edilmezler. Seçim evrağı en geç seçim haftasının üçüncü iş günü gönderilmelidir ki zarf zamanında seçim merkezine ulaşabilsin (Juris, 2016, Mad. 36).

1.5. Seçim Bölgeleri ve Çevrelerinin Düzenlenmesi

Seçim bölgesi (*Wahlgebiet*) olarak eyaletler, seçim çevreleri ise (*Wahlkreis*) eyaletlerin nüfusları dikkate alınarak eyalet sınırları içinde belirlenmiş coğrafi bölgelerdir (Juris, 2016, Mad. 3). Federal Almanya'da Federal Parlamentoya nispi temsil sistemine göre seçilen üyeleri bakımından seçim çevreleri, eyalet sınırlarıyla özdeşdir (Juris, 2016, Mad. 1, 4, 6, 7). Federasyon seçim bölgesi DDR ile bütünleşmeden önce 248 seçim bölgesine ayrılmıştı. Federal Parlamentoda kısıtlı oy hakkına sahip 22 üye ile temsil edilen Batı Berlin de 13 seçim bölgesine ayrılmıştı. 1990 yılından sonra bu sayıya 5 Doğu Almanya eyaletinin 67 seçim bölgesi eklenince bu sayı 328'e yükselmiştir (Bundeswahlleiter, 2016).

1990 yılında yapılan seçimlere bu seçim çevreleri ile girilmiştir. Seçim yasasının 3. paragrafının öngördüğü şekilde seçim çevrelerinin düzenlenmesi Seçim Çevresi Komisyonu'na (*Wahlkreiskommission*)⁶ bırakılmıştır (Juris, 2016, Mad. 2, 3).

Seçim çevreleri düzenlemesinde, yasanın 3. paragrafının 1. maddesi önemle eyalet sınırlarının dikkate alınmasının altını çizmektedir (Juris, 2016, Mad. 3/1,1). Yasa, seçim çevrelerinin sayısı ile eyaletin nüfusu arasındaki orantıya önemle dikkat çekmektedir. Yani seçim çevrelerinin sayısının

⁶ Seçim Komisyonu Federal Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir. Süreklilik arzeden komisyon, İstatistik Kurumu Başkanı, Federal Danıştaydan 1 yargıç ve diğer 5 üyeden oluşmaktadır.

belirlenmesinde eyaletlerin nüfusu dikkate alınmalı ve her seçim çevresine düşen nüfus, imkanlar çerçevesinde, o seçim çevresinin ortalama nüfusunun %15'inden az ve %25'inden fazla olmamalıdır (Juris, 2016, Mad. 3/1,3). Aksi halde Seçim Çevresi Komisyonu (*Wahlkreiskommission*), sorumluluğu çerçevesinde seçim döneminin başlamasından 15 ay sonra durumu İçişleri Bakanlığına rapor eder (Juris, 2016, Mad. 3).

Eyaletler <i>Länder</i>	31.12.2012 Tarihinde Almanya'nın Eyaletlere Göre Nüfusu <i>Bevölkerung</i>	Milletvekili Sayısı <i>Sitzkontingent</i>
Schleswig-Holstein	2.686.085	22
Mecklenburg-Vorpommern	1.585.032	13
Hamburg	1.559.655	13
Niedersachsen/ <i>Aşağı Saksonya</i>	7.354.892	59
Bremen	575.805	5
Brandenburg	2.418.267	19
Sachsen-Anhalt/ <i>Saksonya-Anhalt</i>	2.247.673	18
Berlin	3.025.288	24
Nordrhein-Westfalen <i>Kuzey Ren Vestfalya</i>	15.895.182	128
Sachsen/ <i>Saksonya</i>	4.005.278	32
Hessen	5.388.350	43
Thüringen	2.154.202	17
Rheinland-Pfalz	3.672.888	30
Bayern/ <i>Bavyera</i>	11.353.264	92
Baden-Württemberg	9.482.902	76
Saarland	919.402	7
Toplam Sayı	74.324.165	598

Çizelge 2: Eyaletlerin Nüfuslarına Göre Federal Parlamentodaki Sandalye Sayıları/ Mandatskontingente der Länder bei der Bundestagswahl 2013. (Fehndrich, Zicht, & Cantow, 2013)

Yasanın 1/4,5. maddelerine göre de seçim bölgesi birbirine bağlantılı coğrafi yerlerden oluşmalı ve mümkün olduğunca köy, kasaba ve şehirlerin var olan sınırları dikkate alınmalıdır. 2013 yılında yapılan seçimlerde seçim bölgeleri eyaletlerde aşağıdaki çizelgede (Fehndrich, Zicht, & Cantow, 2013) olduğu şekilde yapılandırılmıştır. Eyaletlere göre seçim bölgesi düzenlemeleri yine **standart yuvarlama ve bir bölen usulü** (*Divisorverfahren mit Standardrundung*) ve Sainte-Laguë

sistemine göre hesaplanmıştır. Siyasi partiler belirledikleri aday listeleriyle ve nüfuslarına göre birçok seçim bölgesine bölünmüş 16 eyalette, doğrudan seçilecek birini aday (*Direktkandidat*; bağımsız bir aday da olabilir) göstererek seçime katılırlar.

Eyaletler <i>Länder</i>	Seçim Çevresi Nr. <i>Wahlkreisnummern</i>	Eyaletlerin Seçim Çevresi Sayıları <i>Zahl der Wahlkreise</i>
Schleswig-Holstein	Seçim Çevresi 1 - 11	11
Mecklenburg-Vorpommern	Seçim Çevresi 12 - 17	6
Hamburg	Seçim Çevresi 18 - 23	6
Aşağı Saksonya/ <i>Niedersachsen</i>	Seçim Çevresi 24 - 53	30
Bremen	Seçim Çevresi 54 - 55	2
Brandenburg	Seçim Çevresi 56 - 65	10
Saksonya-Anhalt/ <i>Sachsen-Anhalt</i>	Seçim Çevresi 66 - 74	9
Berlin	Seçim Çevresi 75 - 86	12
Kuzey Ren Vestfalya/ <i>Nordrhein-Westfalen</i>	Seçim Çevresi 87 - 150	64
Saksonya/ <i>Sachsen</i>	Seçim Çevresi 151 -166	16
Hessen	Seçim Çevresi 167 - 188	22
Thüringen	Seçim Çevresi 189 - 197	9
Rheinland-Pfalz	Seçim Çevresi 198 - 212	15
Bavyera/ <i>Bayern</i>	Seçim Çevresi 213 - 257	45
Baden-Württemberg	Seçim Çevresi 258 - 295	38
Saarland	Seçim Çevresi 296 - 299	4

Çizelge 3: Eyaletlere Tahsis Edilen Seçim Bölgeleri/

Die Wahlkreise der Bundesländer bei der Bundestagswahl 2013, (Fehndrich, Zicht, & Cantow, 2013)

2. Alman Seçim Sisteminde Sandalye Tahsisi

2.1. Federal Anayasa Mahkemesinin 25 Temmuz 2012 Tarihli Kararından Önce Alman Seçim Sisteminde Sandalye Tahsisi

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin tercih ettiği “*kişiselleştirilmiş nispi temsil seçim sistemi*” iki temel esasa dayandırılmaktadır. Öncelikle yasanın, milletvekili adayının seçmenle doğrudan ilişki içinde olmasını sağladığını belirtmek gerekir. Seçmenin adaya verdiği birinci oy ile seçilen milletvekili partisi içinde belirli oranda özgür karar verme olanağına sahip olmaktadır. İkincisi, seçmenin ikinci oy ile partisinin parlamentoya göndereceği milletvekili oranını belirlerken aynı zamanda da kendi siyasal tercihi doğrultusunda birinci oy ile partisinden bir kişiyi ya da bir başka partinin bir adayını seçme özgürlüğüne sahip olmaktadır. Birinci oyun neden olduğu önemli bir olumsuzluğu burada belirtmek gerekir. Örneğin dört güçlü adayın yarıştığı bir seçim bölgesinde adaylardan biri % 25,1 oy alarak seçilebilmektedir. Bu durumda diğer üç adayın oyu boşa gitmektedir (*The winner takes it all*). İşte bu olasılığı ortadan kaldırmak için seçmene ikinci oyu ile partisinin parlamentoda temsil edilmesi gereken nispeti belirleme imkanı verilmiştir. Yani Federasyon seçim bölgesinde, yeni yasa gereği bir partinin ikinci oyları %45 ise parlamentodaki sandalye sayısında %45 olması gerekmektedir.

1949 Anayasası döneminde Federal Seçim Yasası ile öngörülen kişiselleştirilmiş nispi temsil sistemindeki bölüşüm hesapları da yine 1985'e kadar d'Hondt, 1985'ten 2005'e kadar ise Hare/Niemeyer sistemine göre yapıldığından, bu iki sistemin de burada kısaca açıklanması gerekmektedir.

Klasik d'Hondt Sistemi: Yaygın olarak siyasal sistemlerin tercih ettiği klasik d'Hondt seçim sistemi, Belçikalı matematikçi Gent von Victor d'Hondt (1841-1901) tarafından geliştirilmiştir. Hemen hemen 100 yıl önce sonradan Amerikan Başkanı olan Thomas Jefferson, Amerikan Temsilciler Meclisine sandalye tahsisinde kullanılan benzer seçim sistemini teklif etmişti. “Jefferson Metodu” olarak kendi adıyla anılan bu sistem 1840 yılına kadar kullanılmıştır. D'Hondt'un geliştirdiği bu sisteme göre, bir siyasi partinin seçim çevresinden aldığı oyların tümü, sırayla 1, 2, 3, 4, 5'e ... bölünür. Bölme işlemi, seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı bulunana kadar devam edilerek sonuca ulaşılır. Elde edilen rakamlar, partilerin aldıkları oylar çerçevesinde büyükten küçüğe doğru taksim edilir. Siyasi partilerin aldıkları geçerli oy miktarına göre, 8 milletvekilliğinin tahsisi aşağıdaki şekilde olduğu gibi yapılır (Bundeswahlleiter, 2010):

8 MİLLETVEKİLLİĞİNİN DAĞITIMI • ZUTEILUNG VON 8 SITZEN						
	Siyasi Parti A <i>Partei A</i>		Siyasi Parti B <i>Partei B</i>		Siyasi Parti C <i>Partei C</i>	
Siyasi Partilerin Aldıkları Oy <i>Anteilige Stimmen der Parteien</i>	10 000		6 000		1 500	
Bölen	Oy	Milletvekkili Sıralaması	Oy	Milletvekili Sıralaması	Oy	Milletvekili Sıralaması
:1	10 000	1.	6 000	2.	1 500	
:2	5 000	3	3 000	5.	750	
:3	3 333	4.	2 000	8.		
:4	2 500	6.	1 500	-		
:5	2000	7.	1 200			
:6	1 667					
Kazanılan Sandalye Sayısı	5		3		0	

Çizelge 4: Klasik d'Hondt Sisteminde Sandalye Dağıtımı/
Zuteilung von 8 Sitzen nach d'Hondt Verfahren, (Bundeswahlleiter, 2010).

Örnekte görüldüğü gibi sandalye dağıtımında küçük partiler daha dezavantajlı bir durumdadır. Bundan dolayı bu sistem 1987 yılında yapılan seçimlerde terk edilerek Hare/Niemeyer seçim sistemi tercih edilmiştir.

Das Hare/Niemeyer Seçim Sistemi: İngiliz anayasa hukukçusu Thomas Hare (1806-1891) ve Alman matematikçi Host Niemeyer (1931-2007) tarafından geliştirilen oyların dağıtımı sistemi çoğu zaman aynı sonucu vermekle beraber değişik şekilde hesap yapılmaktadır.⁷ Almanya bu sistemi 2005 yılına kadar tercih etmiştir. Ancak bu sistem de büyük partilerin lehinde sonuçlar vermektedir. Yine yukarıda belirlenen rakamlar baz alınarak hesaplama yapılacak olunursa aşağıdaki çizimdeki sonuçlara ulaşılır. Burada kullanılan formül şu şekildedir: Çıkarılacak Milletvekili Sayısı x Partinin Aldığı İkinci Oylar/ Geçerli İkinci Oyların Tümü. Bu formül hesaplandığında çıkan sonuç, o partinin çıkaracağı milletvekili sayısıdır (Bundeswahlleiter, 2010).

⁷ Geçerli oyların yüksek olduğu bazı durumlarda, yakın oy oranlarına sahip iki partiden biri bir sandalye kaybedebilmektedir.

8 MİLLETVEKİLLİĞİNİN DAĞITIMI • ZUTEILUNG VON 8 SITZEN			
Siyasi Partiler	Hesaplama Şekli Virgüllü Sonuç	Büyük Rakama Göre Sıralama	Virgül Sonrası Büyük Rakam Sıralamsı Dahil Sandalyeler
Siyasi Parti A	$8 \times 10\,000 : 17\,500$ = 4, 57	4	4
Siyasi Parti B	$8 \times 6\,000 : 17\,500$ = 2, 74	2	2+1= 3
Siyasi Parti C	$8 \times 1\,500 : 17\,500$ = 0, 69	0	0+1= 1

Çizelge 5: Das Hare/Niemeyer Seçim Sisteminde Sandalye Dağıtımı/
Zuteilung von 8 Sitzen nach Hare/ Niemeyer Verfahren, (Bundeswahlleiter, 2010).

Alman seçim sisteminde oy verme işleminden sonra siyasi partilerin aldıkları ikincioy oranı dikkate alınarak Federal Parlamentoda ilk sandalye dağıtımından (Grundmandatverteilung) sonra, belirlenen milletvekilliği sayısı, partilerin eyalet listelerine tahsis edilir. Sandalye tahsisatı yine siyasi partinin aldığı ikinci oylar oranında bir “bölen” (Divisor) ile standart yuvarlamayla Sainte-Laguë/Schepers hesaplamalarına dayandırılarak yapılır (*Unterverteilung*). Bölen, her siyasi parti için özeldir. Siyasi partiye özel böleni tespit ederken ilk dağıtımda (Oberverteilung) partiye tahsis edilen sandalye sayısı baz alınır. İkinci bir koşul da hesaplamalarda siyasi partinin aynı eyalet seçim çevrelerinden kazandığı sandalye sayısının tam olarak tuturulması gerekmektedir. Siyasi partinin eyalet listelerinden kazandığı ikinci oylar, ilk sandalye tahsisinde partiye tekabül eden sayıya bölününerek parti böleni tespit edilir (Fehndrich, Zicht, & Cantow, 2013).

Parlamentoda sandalye dağıtımı partilerin aldıkları ikinci oy oranı çerçevesinde yapılmaktadır. Sandalye dağıtımda yasanın öngördüğü şekilde doğrudan seçilen milletvekilleri parlamentoya girme hakkını kazanmaktadır. Diğer sandalyeler, siyasi partilerin aldıkları ikincioy oranında parlamentoda temsil edilecek şekilde dağıtılır.

Partilerin parlamentoya verdikleri üye sayısı tam olarak belirlendikten sonra, sandalyeler eyalet listeleri arasında öngörülen sayıya bölüşülür. Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Her ne kadar Parlamentonun yarısı çoğunluk usulü ile doğrudan seçilmekte ise de her partinin elde edeceği toplam milletvekili sayısı, Federal Parlamentonun üye tam sayısı üzerinden hesaplanır. Yani bir parti, ülke çapında %20 oy aldıysa, (aldıysa) Federal Parlamentoda elde edeceği milletvekili sayısı, (çoğunluk sistemiyle doğrudan seçilen adaylar dâhil 598’in %20’si olmalıdır. Bu sebeple bir partinin çoğunluk usulüyle doğrudan seçtiği adaylar da bu yüzdenin içinde yer almaktadır.

Bu şekilde siyasi partilerin, ülke çapında aldıkları oy oranları ve dolayısıyla parlamentoda elde ettikleri toplam sandalye sayısı belirlenir. Daha sonra her bir siyasi partinin tek tek eyaletlerde elde edeceği milletvekili sayısı, birinci sayımda belirlenen toplam sayının eyaletlere bölüştürülmesiyle elde edilir. Bunun ardından bir eyalette siyasi partinin ikinci oylarla yani elde ettiği sandalye sayısından, siyasi partinin tek isimli seçim bölgelerinden parlamentoya doğrudan seçtiği üyeler (*Direktmandate*) kadarı çıkarılır. Elde edilen sayı, o siyasi partinin bir eyaletten nispi temsil usulü ile

çıkarcacağı milletvekili sayıdır. Daha sonra parti listelerindeki sıralama baz alınarak, belirlenen bu sayıya ulaşılan kadar, listede yer alan isimler milletvekili olarak seçilir.

Ülke çapında sandalye dağıtımına ilişkin örnek şu şekilde verilebilir: Federasyon seçim çevresinde geçerli oyların hepsi 45.000.000 ve bu oylar dört siyasi parti arasında; A Partisine 15.500.000, B Partisine 14.500.000, C Partisine 9.070.000, D Partisine 5.930.000 şeklinde bölüşülmüş olsun. Bu durumda öncelikle bir ”bölen”in tespit edilmesi gerekmektedir. İlk böleni tespit etmek için geçerli oylar 45.000.000, parlamentonun yasada belirlenmiş sayısı olan 598’e bölünerek tesbit edilir.

$45\ 000\ 000:598= 75.250,84$ ’tür. Bu böleni yukarı doğru yuvarlarsak; 75.251 sayısını yani bölениni buluruz. Bu bölени ölçüt olarak ilk hesaplamamızı yapacak olursak A, B, C, D partilerine düşen milletvekili sayısı tespit edilmiş olacaktır.

Siyasi Parti	Formüle Göre Hesaplanması	Milletvekili Sayısı
A Partisi	$15.500\ 00: 75.251=05,9773^8$	Yukarı yuvarlanınca 206 Milletvekili
B Partisi	$14.500\ 000: 75.251=92,6885$	Yukarı yuvarlanınca 193 Milletvekili
C Partisi	$9.070\ 000: 75\ 251=120,5329$	Yukarı yuvarlanınca 121 Milletvekili
D Partisi	$5.930\ 000: 75.251= 78,8029$	Yukarı yuvarlanınca 79 Milletvekili
Toplam	--	599 Milletvekili

Çizelge 6: İkinci Oylara Göre Sandalyelerin A, B, C, D Partilerine İlk Bölениle Taksimi (İlk dağıtım)/
Berechnungsbeispiel der Zweitstimmen unter den Parteien A, B, C, D (Oberverteilung), Degenhardt, Christoph (2012), s.38

Federal Meclis 599 değil de 598 milletvekilinden müteşekkil olduğundan, bu durumda ”bölen”in, Alman Seçim Kanunu’nun (BwahlG) 6. maddesinin 2. paragrafının 7. cümlesine göre artırılması gerekmektedir. Kanunun öngördüğü şekilde bölени, yukarı doğru çıkarıldığında Federal Parlementonun üye sayısı olan 598 milletvekiline ulaşılacaktır. Dolayısıyla yukarıdaki işlem yeniden aşağıdaki grafikte olduğu şekilde belirlenen 75.300 bölени ile hesaplanır.

⁸ Federal Seçim Yasasının 6. maddesi 2. paragrafı ve üçüncü cümlesine göre, virgülden sonraki rakam 0,5’den küçük ise aşağı, 0,5’den büyükse yukarı yuvarlanacaktır. Rakam tam olarak 0,5 ise bu durumda sandalye sayısı değişmeyecek şekilde aşağı ya da yukarı yuvarlama yapılacaktır. Eğer bu tercih ile sandalye sayısında değişik bir sonuca ulaşıyorsa, sonucu kura ile Federal Seçim Kurumu belirlemektedir.

Siyasi Parti	Fomüle Göre Hesaplanması	Milletvekili Sayısı
A Partisi	$15.500\ 00:75.300=205,84339$	Yukarı yavurlanınca 206 Milletvekili
B Partisi	$14.500\ 000:75.300=192,5631$	Yukarı yuvarlanınca 193 Milletvekili
C Partisi	$9.070\ 000: 75\ 300= 120,4515$	Yukarı yuvarlanınca 120 Milletvekili
D Partisi	$5.930\ 000: 75\ 300= 78,7517$	Yukarı yuvarlanınca 79 Milletvekili
Toplam	--	598 Milletvekili

Çizelge 7: İkinci Oylara Göre Sandelyelerin A, B, C, D Partilerine Yükseltile Bölenle Taksimi/ Berechnungsbeispiel der Zweitstimmen unter den Parteien A, B, C, (Oberverteilung), (Degenhardt, 2012, s. 38)

Böylece siyasi partilerin almış oldukları ikinci oy çerçevesinde bir **bölen** olarak belirlenen 75.300 sayısı ile parlamentonun gerçek sandalye sayısı ve partilerin sandalye sayısı da tespit edilmiştir (Degenhardt, 2012, s. 38).

Eyaletlerde sandalye tahsisine ilişkin örnek ise şu şekilde verilebilir: Örneğin A Partisine, yapılan hesaplamalar sonucunda bir eyalette aldığı ikinci oylarla 5 üye tahsis edilmiş olsun. Bu parti o eyalette birinci oy tercihi ile 3 doğrudan seçilmiş milletvekilliği kazanmış olsun. Yasa doğrudan seçilen milletvekillerinin parlamentoya girmesi gerektiğini öngördüğünden, A partisinin ilk 3 sandalyesi bu doğrudan seçilen milletvekillerine tahsis edilir. Diğer iki üye ise partinin nispi temsille seçilecek eyalet listesinin ilk iki sırasından parlamentoya seçilmiş olur.

Fazlalık Milletvekilliği (Überhangmandate): Bir seçim çevresinde, bir siyasi partinin ikinci oy ile elde etmesi gereken üye sayısından fazla üyeyi parlamentoya çoğunluk sistemi ile seçtirmesi olasıdır. Bu durumda küçük seçim bölgelerinden çoğunluk sistemiyle doğrudan seçilmiş olan milletvekilleri, o siyasi partinin nispi temsile göre aldığı oy oranında seçilmesi gereken milletvekili sayısından fazla olacaktır. Bu şekilde doğrudan seçilen üyelerin hepsi Federal Parlamentaoya gitmeye hak kazanır. İşte bu milletvekillerine **fazlalık milletvekili (Überhangsmandate)** denir (Nohlen, 1986, s. 166).

B partisi X eyaletinde ikinci oy ile 6 milletvekilli çıkarabilecek oy almış olsun. İkinci oylarla 6 milletvekilli çıkarabilmesine rağmen seçmenin birinci oyu ile 8 milletvekilliği kazanmış olabilir. B partisinin aldığı ikinci oylarla sadece 6 milletvekilliği kazanması gerekirken 8 milletvekilinin hepsi parlamentoya girmeye hak kazanır. Yani bu siyasi parti iki fazlalık milletvekilliği (*Überhangmandate*) kazanmıştır. Böylece Federal Parlamentonun üye tam sayısı da bu sayı ile 2 üye daha fazla olmuş olur (yani 600 milletvekili).

Federal Parlamentonun üye sayısı bu şekilde seçilen milletvekilleriyle beraber artmış olur. Bu dönemde Parlamentaoya fazlalık milletvekili seçtirme başarısı sağlayamayan siyasi partiler arasında bu

⁹ bkz. dipnot 11.

milletvekilllerinden denkleştirme yapılmamaktadır. Zira bu sistemde sadece siyasi partilerin aldıkları ikinci oy oranları belirleyici olmaktadır. Karl-Rudolf Korte'ye göre bu durum çoğu zaman yanlış anlaşılmakta ve Alman seçim sistemi nispi temsil sistemi ve çoğunluk sisteminden kurgulanmış karma bir sistem olarak tanıtılmaktadır (Korte K. R., 2013, s. 26, 55). Ona göre, doğrudan seçilen üyeler (adaylar) seçim çevresinden basit çoğunluk sistemine göre seçilmesine rağmen, siyasi partilerin sandalye sayısı sadece aldıkları ikinci oy oranı düzeyinde kalmaktadır. Bu duruma doğrudan seçilen üyeler (*Überhangsmandate*) dâhil değildir. Zira onların sayısı Federal Parlamento için belirlenen gerçek sayısını (598) arttırmaktadır. Bir başka deyişle partiler sadece aldıkları ikinci oy oranında Federal Parlamentoda temsil edilme hakkına sahiptirler. Bundan dolayı sistemi kesinlikle nispi temsil sistemi (*Verhältniswahlrecht*) olarak nitelemek gerekir (Juris, 2016, Mad. 1/1).

2.2. Federal Anayasa Mahkemesinin 25 Temmuz 2012 Tarihli İptal Kararı ve Yeni Seçim Yasasının Yapılması

Yeni Alman seçim sisteminin en temel özelliği, temsilde siyasi partilerin aldıkları oy ile meclisteki sandalye sayısının orantılı olmasını sağlamasıdır. Tarihinde 22 defa değiştirilen yasa bu doğrultuda her siyasi partinin aldığı oy oranında milletvekili ile parlamentoda temsil edilmesi için gerekli düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. 2011 yılında hükûmet öncülüğünde koalisyon partilerinin yapmış oldukları seçim yasasını da Federal Anayasa Mahkemesi seçimlerde eşitlik ve anayasanın güvencesi altında olan fırsat eşitliği (*Chancengleichheit*) ilkelerine aykırılıktan bozar (2 BvE 9/11). Zira mahkemenin hükmüne göre, 2011 yılında yapılan yasanın getirdiği fazlalık milletvekilliği kurumu, anayasanın öngördüğü kişiselleştirilmiş nispi temsil seçim sisteminin (*personalisierte Verhältniswahl*) temel özelliği olan eşitlik ve fırsat eşitliği ilkelerini ortadan kaldırmaktadır. Yasa çerçevesinde getirilen yeni düzenlemelerde, sandalye dağıtımı partilerin ikincioyları nispetine göre iki aşamada yapılmaktaydı: İlk dağıtım (*Oberverteilung*) ve ikinci dağıtım (*Unterverteilung*). İlk dağıtımda partilerin federasyon seçim bölgesinden çıkardığı milletvekili sayısı, ikinci dağıtımda da bu sandalyelerin eyalet bazında partilere dağıtımı söz konusuydu.

Temelde partilerin aldıkları oyların eşitlik ilkesi göz önünde tutularak dağıtımı hep bir sorun olmuştur. Nitekim siyasi partilerin seçimlerde aldıkları oy oranında parlamentoda temsil edilmedikleri, federal milletvekilleri ile, eyaletlere tahsis edilen milletvekilleri sayıları arasındaki farklılık bir partiye artı/eksi oy efekti şeklinde yansıdığı (*negatives Stimmgewicht*) ve bunun nadiren olmadığı ve doğrudan seçilen milletvekillerinin (*Überhangmandate*) parlamentoya yansımada meydana getirdiği eşitsizlik¹⁰ gerekçesiyle Federal Anayasa Mahkemesi en son 25 Temmuz 2012 tarihinde¹¹ seçim kanunun anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Bunun yanında mahkeme, yasada var olan artık oyların negatif etkisi ve 15'in üzerinde olan ve orantılılığı yok eden fazlalık milletvekillerinin yarattığı eşitsizlik (*Chancengleichheit*) konularında da anayasaya aykırılık tespiti yapmış ve mahkeme, bir sonraki seçimlere kadar gerekli yeni bir düzenlemenin yapılması yönünde karar almıştır (25. Juli 2012 - 2 BvR 9/11) (Bundesverfassungsgericht, 2012).

¹⁰ Yasanın öngördüğü ikincioy oranında parlamentoda sandalyeye sahip olma ilkesi, doğrudan seçilen milletvekillerinin fazlalığından doğabilecek eşitsizlik sebebiyle uygulanamadığından bu durum anayasaya aykırılık teşkil etmektedir.

¹¹ Federal Anayasa mahkemesi 3 Temmuz 2008 tarihinde ki bir önceki kararında 2005 seçimlerini bu yanlışlığa binaen geçersiz saymak ve Federal Parlamentoyu feshetmek yarine, 2011 yılına kadar yasamadan yeni bir düzenlemenin yapılmasını ister.

Yukarıda açıklandığı şekilde milletvekili sandalyelerinin eyalet bazında yapılan dağıtımında (*Unterverteilung*) partilerin ikinci oylarıyla çıkardıkları sandalye sayısına, fazlalık milletvekilliği (*Überhangmandat*) sandalyeleri de dâhil edilince çoğu zaman paradoksal bir başka gelişme kendiliğinden oluşmaktadır: Artık oy etkisi (*negatives Stimmgewicht*). Bu durum, adaya verilen birinci oylardan elde edilen fazlalık milletvekillerinin eyalet düzeyinde belirlenirken partiye verilen ikinci oyların federasyon düzeyinde sayılması ve partilerin aldıkları oy oranının federasyon seçim çevresi hesapları yapıldıktan sonra eyaletlere dağıtılmasından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir siyasi parti, güçlü olduğu bir eyalette ikincioylarının özellikle azalmasını sağlayarak birinci oylarıyla fazlalık milletvekillikleri kazanmakta ve Federal Parlamentoda daha fazla sandalye sahibi olabilmektedir. Sandalyelerin birinci (*Grundmandatverteilung*) ve ikinci dağıtımı (*Unterverteilung*) arasında oluşan artı/eksi oy efektinin (etkisinin) yarattığı eşitsizlik ortamı bir partinin bir eyalette ikincioylarının artmasına rağmen partiye bir federal milletvekilliğine mal olurken bir başka eyalette düşük ikincioy miktarı ilgili partiye bir federal milletvekilliği kazandırabilmektedir (Robbe, 2012). Bu sistemi başarılı bir şekilde yöneten CDU, ikincioylarını özellikle başka partilere yönlendirerek (*Wahlmanipulation*) (Bundesverfassungsgericht, 2012) örneğin 2009 seçimlerinde parlamentoya 24 fazlalık milletvekilini sokmayı başarmıştır.

Federal Anayasa Mahkemesi seçimlerde eşitlik ve anayasanın güvencesi altında olan fırsat eşitliği (*Chancengleichheit*) ilkelerine aykırılık (2 BvE 9/11) arz eden seçim yasaları hakkında 03 Temmuz 2008 ve 25 Temmuz 2012 tarihinde aldığı kararlarında, fazlalık milletvekilliği kazanmak için, seçmenlerin ikinci oylarını başka partilere yönlendirme yoluyla yapılan seçim manipülasyonlarının negatif etkisinin neden olduğu eşitsizlik ortamının bertaraf edilmesi (2 BvR 2670/11, Abs. 157) ve fazlalık milletvekili sayısının da en fazla 15 olması gerektiği yönünde hüküm tesis etmiştir (Robbe, 2012).

Federal Anayasa Mahkemesine göre, hükûmeti oluşturan partiler tarafından yapılan 2011 tarihli seçim yasasının, bu şekliyle hem “fazlalık milletvekili” hem de eksi/artı oy efekti (*negatives Stimmgewicht*) konusunda milletvekili sayılarına olumsuz etki yaratmaktadır (2 BvR 2670/11, 157’ nolu paragraf). Mahkeme ayrıca, Federal Anayasa’nın “seçimlerin eşitlik ve aracısızlık temel ilkesine” (Federal Anayasa 38/1) aykırılıklar içerdiği hükmünü verir. Bu karar üzerine koalisyon hükûmeti, “*Die Linke*” (Solcular Partisi) dışında kalan muhalefet partilerinin de desteğini alarak, yani CDU/CSU, SPD, FDP ve Bündnis 90/Die Grünen partilerinin ortak yasa teklifi doğrultusunda, Şubat 2013 tarihinde kabul edilen yeni seçim yasasını yaparlar. Anayasa Mahkemesinin kararları doğrultusunda fazlalık milletvekilliği müessesesinin yarattığı olumsuz etkiyi (*Der Effekt des negativen Stimmgewichts*) ortadan kaldıran ve ciddi bir reform niteliği taşıyan yeni seçim yasası ile sandalye dağıtımı yeniden düzenlenir.¹²

Yukarıda ifade edildiği gibi; bir siyasi parti bir eyalette aldığı ikinci oy oranının sonuçlarına bağlı olarak parlamentoya göndermesi gereken milletvekili sayısından fazla üyeyi seçtirmişse bu üyeler, o siyasi parti için fazlalık milletvekilidir (*Überhangmandate*). Federal seçimlerde Alman seçmen birincioyu ile ikincioyunu, artan bir şekilde iki ayrı siyasi partiye vermeyi tercih edebilmektedir. 2009 seçimleriyle oluşan 17. Parlamento (*Bundestag*) yasanın öngördüğü 598 milletvekili yerine fazlalık milletvekilleri ile 622 milletvekiline ulaşmıştır. Yani Federal Parlamentoda 24 fazlalık milletvekili daha yer bulmuştur. Bu durum 1949 tarihinden beri siyasi partiler için çoğu zaman eksi/artı üye

¹² *Die Linke* partisinin aynı konuyla alakalı verdiği yasa teklifi diğer dört partinin oylarıyla reddedilmiştir.

(*negatives Stimmgewicht*) anlamına gelmektedir. Bir başka anlatımla, bir siyasi parti aldığı ikinci oyları orantısında Federal Parlamentoda temsil edilmemektedir (Deutscher Bundestag, 2013).¹³

Yeni yasaya göre, bir siyasi parti kazandığı “fazlalık milletvekillikleri”yle, seçimlerde aldığı ikincioyların oranından daha fazla milletvekili ile parlamentoda temsil edilememektedir. Kazanılan fazlalık milletvekilliği sandalyeleri, alınan ikincioylar nispeti dikkate alınarak denge milletvekilliği (*Ausgleichsmandate*) adıyla partiler arasında bölüşülür. Böylece anayasanın öngördüğü seçimlerde eşitlik ve fırsat eşitliği ve partilerin aldıkları ikincioy oranında parlamentoda temsil edilme koşulu yerine getirilmiş olur (Korte, Karl-Rudolf, 2009) (2 BvE 9/11).¹⁴ Yeni yasa böylece, fazlalık milletvekilliğinin sebep olduğu artık oy etkisini (*negatives Stimmgewicht*) tamamen ortadan kaldırmıştır. Fazlalık milletvekillerinin (*Überhangmandate*) anayasaya uygun olarak yeni seçim yasasıyla siyasi partiler arasında oy oranlarına göre denkleştirilmesiyle seçmen oyunun orantılı bir şekilde parlamentoya yansması sağlanmıştır. Ancak bu sistem ile partilerin fazlalık milletvekillerinin partilerin ikincioyları oranında birebir parlamentoya yansıtılması oldukça karmaşık birkaç aşamalı bir seçim sistemini de beraberinde getirmiştir (von Beyme, 2010, s. 94).

2.3. Federal Anayasa Mahkemesinin Kararının Ardından Mevcut Seçim Yasasına Göre Alman Seçim Sistemi

03 Mayıs 2013 tarihinde Alman Federal Seçim Yasası 22. defa yeniden düzenlenmiştir. Yasa, 6. maddesi çerçevesinde federal sandalye dağıtımında yeni bir hesaplama şeklini öngörmüştür (Juris, 2016, Mad. 6). Yasa temelde kişiselleştirilmiş nispi temsil sistemini muhafaza ederek seçim çevrelerinde birinci oy ile kişiye oy vermeyi, ikinci oy ile orantıya bağlı seçim sistemini temel alan parti listelerine oy verme biçimini harmanlamış bir seçim sistemini tercih etmiştir. Yasada esas itibarıyla geliştirilen yenilik, oyların sandalyeye dönüştürülmesi konusunda olmuştur. Buna göre, sandalye dağıtımı dört aşamada hesaplanmaktadır. Bu dört aşamalı hesapların tümü 2009 yılından beri Federasyon seçim çevresinde uygulamada olan Sainte- Laguë/ Schepers usulüne göre yapılmaktadır. Ancak bu usul, klasik Saint Laguë usulünde kullanılan hesaplama yönteminden farklıdır. Ancak aynı sonuçları vermektedir. Bu noktada önce adı geçen bu usulün açıklanması gerekmektedir.

Sainte- Laguë/ Schepers Seçim Usulü: 1980 yılında Alman fizikçi Hans Schepers, oyların dağıtımında küçük partilerin dezavantajlı durumunu bertaraf etmek için bu sistemi geliştirir. Schepers, klasik Sainte-Laguë sisteminin ulaştığı sonuçlara, bir başka hesaplama sistemiyle ulaşır. 1980 yılından sonra federal komisyona partilerin verdiği milletvekili sayısını belirlemede kullanılan bu sistem, 2009 yılından sonra da federal seçim sisteminde de kullanılmaya başlanır. Buna göre standart yuvarlamalı bir bölünle ikincioy orantısına göre sandalyeler partilere tahsis edilir. 2013 tarihli Seçim Yasası’nın 6. maddesi, Sainte-Laguë/ Schepers seçim sistemini tercih etmiştir (Juris, 2016, Mad. 6/2). Bu noktada 8 milletvekili çıkacak olan ve üç partinin yarıştığı bir seçim çevresinde 17.500 geçerli oyun kullanıldığı varsayılarak örnek bir hesaplama aşağıda olduğu şekilde yapılır (Bundeswahlleiter, 2010).

¹³ Seçim dönemlerine göre fazlalık milletvekilleri: 1949 2; 1953 3; 1957 3; 1961 5; 1980 1; 1983 2; 1987 1; 1990 6; 1994 16; 1998 13; 2002 5; 2005 16; 2009 24; 2013 seçimlerinde 4 fazlalık ve 29 denkleştirme milletvekili parlamentoya seçilmiştir. 1965, 1969, 1972, ve 1976 seçimlerinde fazlalık milletvekili seçilmemiştir.

¹⁴ Federal Anayasa Mahkemesinin 25. Temmuz 2012 tarihli kararı. 2 BvE 9/11. Ayrıca konu ile alakalı olarak daha önce alınan kararlar için bakınız. - 2 BvF 3/11 -; - 2 BvR 2670/11 -; - 2 BvE 9/11-.

1. ADIM: 17 500: 8= 2187,5= Geçici bölen

Siyasi Parti	Hesaplama	Standart yuvarlama sonucu tespit edilen sandalye sayısı
Siyasi Parti A	10 000: 2187,5= 4,57	5
Siyasi Parti B	6 000: 2187,5= 2,74	3
Siyasi Parti C	1 500: 2187,5= 0,69	1

Çizelge 8: I. Adım Sonucu 8 Sandalyenin Dağıtımı

Zuteilung von 8 Sitzen nach I. Schritt, (Bundeswahlleiter, 2010)

Burada 8 olması gereken sandalye sayısının 9 olarak hesaplandığı görülmektedir. Virgül sonrasında kalan artık oyların sandalyelere nasıl dönüşeceği ikinci adımda hesaplanır. Sistem bu hesaplama şekliyle Hare/Niemeyer sisteminin neden olduğu paradoksal sorunu (Nohlen, Dieter, 2014, s. 130) aşmaktadır. Ulaşılmaması gereken sandalye sayısı bulunana kadar bölen (*Divisor*) yükseltilir (Bundeswahlleiter, 2010). Hesaplama, bölenin 2.300 rakamına yükseltilerek yapıldığında istenilen sonuca ulaşılabilecektir (bkz. Çizelge 9).

2. ADIM: Milletvekilliği sayısı 9 rakamına çıktığından yani 1 milletvekilliği fazla hesap edildiğinden, 2187.5 bölenini yukarı doğru yükseltmek gerekmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi bölen, 2.300 sayısına yükseltildiğinde hem istenilen milletvekli sayısına ulaşılacak hem de virgül sonrası küsurat bölünebilecek en aşağı seviyeye çekilerek seçmen oyları en iyi şekilde değerlendirilmiş olacaktır (Çizelge 9) .

Siyasi Parti	Hesaplama	Standart yuvarlama sonucu tespit edilen sandalye sayısı
Siyasi Parti A	10 000: 2 300= 4,35	4
Siyasi Parti B	6 000: 2 300= 2,61	3
Siyasi Parti C	1 500: 2 300= 0,65	1

Çizelge 9: İkinci Adım Sonucu 8 Sandalyenin Dağıtımı/ *Zuteilung von 8 Sitzen nach II. Schritt*

(Bundeswahlleiter, 2010)

Görüldüğü üzere mevcut Alman seçim sistemindeki hesaplama usulü, klasik Saint Laguë usulü olmamakla birlikte, bu hesaplama sistemi daha detaylı sonuçlar vermektedir. Şimdi bu usul kullanılarak oluşturulan yeni sistemin her aşamasının kısaca örnekleriyle açıklanması gerekir.

Sandalye Tahsisinin Aşamaları:

1. AŞAMA: Bu aşamda her şeyden önce eyaletin nüfuslarının tespit edilmesi gerekir. Zira her sandalye için aşağı yukarı aynı sayıda nüfus öngörülmektedir. Sonuç olarak 598 milletvekili bu belirlenen nüfusa taksim edilecektir. Nihayetinde eyalete tahsis edilecek sandalye sayısını, o eyaletin Alman nüfusu belirleyecektir. Nüfus, belirlenen bir bölenle bölünce eyaletlerinin tümünün milletvekili

sayısı olan 598'i vermesi gerekmektedir (Bundeswahlleiter, 2013). Bu ilk aşama hesaplamayla aşağıdaki çizelgedeki verilere ulaşılır. Buna göre, başlangıç böleni 124.050 olarak tesbit edilir.

Başlangıç böleninin hesaplanması için:

EYALETLER	NÜFUS	BÖLEN	EYALETİN ÇIKARACAĞI MİLLETVEKİLİ SAYISI	
			Yuvarlamadan	Yuvarlanmış
Schleswig-Holstein	2 686 085		21,65	22
Mecklenburg-Vorpommern	1 585 032		12,78	13
Hamburg	1 559 655		12,57	13
Aşağı Saksonya	7 354 892		59,29	59
Bremen	575 805		4,64	5
Brandenburg	2 418 267		19,49	19
Saksonya-Anhalt	2 247 673		18,12	18
Berlin	3 025 288		24,39	24
Kuzey Ren-Westfalya	15 895 182	: 124.050	128,14	128
Saksonya	4 005 278		32,29	32
Hessen	5 388 350		43,44	43
Thüringen	2 154 202		17,37	17
Rheinland-Pfalz	3 672 888		29,61	30
Bavyera	11 353 264		91,52	92
Baden-Württemberg	9 482 902		76,44	76
Saarland	919 402		7,41	7
Federal Almanya Cumhuriyeti	74.324.165			598

Çizelge 10: Eyaletlerin Çıkaracağı Milletvekili Sayıları/

Mandatskontingente der Länder bei der Bundestagswahl 2013 (Divisor: 124.050) (Schröder, Valentin, 2013)

Alman Nüfusu 74.324.165:598milletvekili=124.287.901. Aşağıdaki eyalet milletvekillikleri sayısı ve parlamento tam sayısı olan 598 sayısı bulunana kadar, Saint Laguë/ Schepers usulüne göre rakam eksiltilerek ya da artırılarak bölen tespit edilir. Burada bulunan rakam 124 050'dir. Aşağıda örnek alınan Thüringen Eyaleti nüfusu **2.154.202(Nüfus): 124.050(Bölen)= 17,37(Milletvekili Sayısı)**. Sayı yuvarlanınca Thüringen eyaletinin milletvekili sayısı olan 17 bulunmuş olur. Bu hesaplama diğer eyaletlere de tatbik edililerek Federasyon milletvekili sayısı olan 598 milletvekilliği eyaletlere bölüştürülmüş olur (Schröder, Valentin, 2013; Bundeswahlleiter, 2013). Buna göre, son seçim olan 2013 seçimlerinde Alman Parlamentosunda hangi eyaletin kaç milletvekiline sahip olduğu aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

2. AŞAMA: Bu aşamada partilerin, sözkonusu eyalette aldığı ikincioy oranı dikkate alınarak sandalyelerin parti listelerine dağıtımı yapılır. Sonuç itibarıyla yukarıda eyaletler için belirlenen sandalye sayısı ölçü olarak alınacaktır. Sandalye sayısını tesbit etmek için öncelikle eyaletin tüm ikinci oyları uygun bir bölenle bölünür. Bölen, yine Laguë/ Schepers usulüne göre, her eyalete özel bir bölen tesbit etmek kaydıyla, 1. Aşamada tespit edilen sandalye sayısı baz alınarak hesaplanır.

1. Aşama sonucuna göre Thüringen Eyaleti 17 sandalyeye sahiptir. Thüringen Eyaleti'nde kullanılan geçerli oyların aynı eyaletten çıkacak toplam milletvekili sayısına bölünmesi neticesinde elde edilen sayı eyaletin ilk bölenidir (*Divisor*). Bu durumda Thüringen Eyaleti'nin ilk böleni: 1.025.123: 17= 60.301'dir. Laguë/ Schepers usulüne göre bulunan bölen 60.000'dir. Hristiyan Demokrat Partisinin, 2013 seçimleri sonucuna göre (bkz. Çizelge: 11) ikinci oy miktarı 477.283'tür. Buna göre: 477.283: 60.000= 7,95. Bu sayı yukarı yuvarlanması gerektiğinden CDU'nun burada ki milletvekili sayısı 8 olarak belirlenir. Diğer partilerin sandalye sayısını bu örnek çerçevesinde hesaplamak gerekirse:

İlk bölen: 1.025.123: 17= 60.301

SİYASİ PARTİ PARTEIEN	ALDIĞI İKİNCİ OYLAR ZWEITSTIMMEN	BÖLEN DIVISOR	SANDALYE SAYISI	
			Yuvarlanmamış ungerundet	Yuvarlanmış gerundet
Hristiyan Demokrat Partisi CDU	477.283	:60.000 =	7,95	8
DIE LINKE	288.615		4,81	5
Sosyal Demokrat Parti SPD	198.714		3,31	3
Yeşiller DIE GRÜNEN	60.511		1,01	1
THÜRINGEN	1.025.123			17

Çizelge 11: Thüringen Eyaletinin 2013 Federal Seçim Sonuçları/
Bundestagswahlergebnisse von 2013 in Thüringen (Bundeswahlleiter, 2013)

1. ve 2. aşamalar sonunda ikincioy orantıları vasıtasıyla tespit edilmiş sandalye sayıları ve seçim çevrelerinden doğrudan seçilmiş milletvekillerinin sayısı toplanır. Her siyasi parti için Federasyon bölgesinde bir asgari sandalye sayısı belirlenir. Yani yukarıdaki şekilde yapılan hesaplamalarla, 16 eyalette sandalye dağıtımı her parti ve eyalet için sonuçlandırılır. Sonra her parti için 16 eyaletin toplamı alınır. Çıkan rakamsal değer, partilerin Federasyon bölgesindeki asgari sandalye sayısını verir. Bu rakamsal değer, yani partilerin asgari sandalye sayısı sabit bir değer hâline gelir.

Aynı şekilde Thüringen seçim çevresi örnek olarak alınmaya devam edilirse Thüringen'de CDU 8 milletvekilliği kazanmıştır. Ancak 2013 seçim sonuçlarına göre, aynı partinin 9 dar seçim çevresinden 9 milletvekilliğini doğrudan kazandığı görülmektedir. Yasa gereği Federasyon seçim bölgesinde asgari sandalye tespiti yapılırken en yüksek sayı baz alınacağından CDU'nun kazandığı 9 milletvekilliği dikkate alınacaktır.

Daha önceki seçim sistemleri yürürlükte olsaydı, hesaplama burada bitmiş olacaktı ve CDU'nun sistem gereği 1 fazlalık milletvekili olacaktı. Yani 9 doğrudan seçilmiş milletvekili, partinin listedeki ilk 8 yerini alacak ve geri kalan 1 milletvekili de fazlalık milletvekili olarak Federal Parlamentaoya doğrudan gidecektir. Ancak yeni seçim kanunu, fazlalık milletvekilliklerinin denkleştirilmesini öngörmektedir. Dolayısıyla bundan sonraki aşamada bahsi geçen fazlalık milletvekillikleri (*Überhangmandate*) yukarıda bahsedilen asgari sandalyelere ilave edilecektir.

Bu hesaplamalar sonucu olarak yani fazlalık milletvekillikleri ve Federasyon seçim bölgesinden kazanılan milletvekillikleri toplanarak CDU'nun asgari sandalye sayısı tespit edilir. Bu durumda CDU'nun asgari sandalye sayısı (*Mindestsitzahl*) 242 olarak bulunur. CDU'nun sandalye sayısı, son aşamada sandalye tahsisatı bitirildikten sonra bu sayının altında olmamalıdır. Diğer partilerin sandalye sayısının tespiti de bu minval üzere yapılır. 2013 seçim sonuçlarına göre, tüm partilerin asgari sandalye sayılarının toplamı fazlalık milletvekilleri ile birlikte 602'dir. Bundan sonra 3. aşama devreye girmektedir.

3. AŞAMA: Bu aşamada partilerin aldıkları ikincioy oranlarına göre sandalyelerin Federal Parlamentoda dağıtımı söz konusudur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, her partinin sandalyeler için hemen hemen aynı sayıda oya sahip olması gerektiğidir. Partilerin sahip olması gereken asgari sandalye sayısı belirlendi. Ancak hangi partinin ne kadar sandalye sahibi olduğu henüz bilinmemektedir.

Tespit edilen asgari sandalye sayısı olan 602 sandalye, Laguë/ Schepers usulüne göre dağıtılınca partilerin aldıkları oylar nispetinde sahip olması gereken sandalye sayısı tutturulamamaktadır. Bundan dolayı sandalye sayısı, siyasi partilerin aldıkları oy oranı çerçevesinde hem asgari sandalye sayısı bulunana kadar hem de oy oranı bulunana kadar yükseltilir. Bu sayı bu seçim sonuçlarına göre 631'dir. Uygun bölen ise Laguë/ Schepers usulüne göre, yapılan hesaplamalara göre 58.420 olarak tesbit edilmiştir. Sadece Bavyera Eyaletinde seçime giren Hristiyan Sosyal Birliği Partisinin (CSU), aldığı ikinci oy 3.243.569: 58 420= 55,52'dir. Sonuç yukarı yuvarlanması gerektiğinden, CSU'nun milletvekili sayısı 56'dır. Bu sayı onun için ikinci aşamanın sonunda tesbit edilmiş asgari sandalye sayısıdır. CDU'nun aldığı ikincioylar 14.921.877: 58.420= 255,42. Rakam, yuvarlanınca sonuç tam 255 milletvekilliğidir. Ancak bu sayı CDU için 2. Aşamanın sonunda hesaplanan asgari sandalye sayısından 13 sandalye daha fazladır. Sandalyeler CDU'nun aldığı ikincioylar orantısına uygun olarak hesabına düşen denkleştirme (*Ausgleichsmandate*) milletvekillikleridir. Hesaplamalar diğer partilere de uygulanırsa aşağıdaki çizelgede belirlenen değerlere ulaşılır.

SİYASİ PARTİ <i>Parteien</i>	PARTİLERİN ASGARİ SANDALYE SAYISI <i>Mindestsitzahl</i>	İKİNCİ OYLARI <i>Zweitsimmen</i>	BÖLEN <i>Divisor</i>	SANDALYE SAYISI <i>SITZahl</i>		FAZLALIK MİLLETVEKİLİ <i>Ausgleichsmandat</i>
				Yuvarlan- mamış	Yuvarlan- mış	
Hristiyan Demokrat Partisi CDU	242	14.921.877	:58 420=	255,42	255	13
Sosyal Demakrat Parti SPD	183	11.252.215		192,61	193	10
Solcular DIE LINKE	60	3.755.699		64,29	64	4
Yeşiller DIE GRÜNEN	61	3.694.057		63,23	63	2
CSU	56	3.243.569		55,52	56	-
TOPLAM	602	36.867.417			631	29

Çizelge 12: Partilerin Kazandıkları Sandalye ve Fazlalık Milletvekillikleri/

Sitzkontingente und Ausgleichsmandate der Parteien

https://www.bundeswahlleiter.de/de/aktuelle_mitteilungen/downloads/20131009_Erl_Sitzuteilung.pdf

4. AŞAMA: Bu son aşamada denkleştirme neticesinde partilerin elde ettikleri sandalyelerin partilerin eyalet listelerine dağıtılması söz konusudur. Burada yine temel ölçek partilerin ikincioylardır. Burada başat koşul, partilerin ilgili eyaletin seçim çevrelerinden kazandıkları sandalye sayısının birebir tuturulmasıdır.

Federal Parlamentoda partilere düşen sandalye sayısı tanımlandıktan sonra, sandalyelerin eyalet listelerine dağıtımını hesaplamaların son aşamasıdır. Bu aşamada partilerin aldıkları ikincioyların oranı dikkate alınarak uygun bir bölen tesbit edilir. Bölen tesbit etmek için her bir partinin seçim çevresinden aldığı ikincioylar, kazandığı sandalye sayısına bölünerek ilk bölen bulunur. Yani 2013 seçim sonuçlarına göre, CDU'nun Thüringen'de aldığı ikinci oylar, 477.283: 8= 59.660 ilk bölendir. Buna karşın CDU'nunThüringen Eyaletinde çoğunluk sistemiyle doğrudan elde ettiği milletvekili sayısının 9 olduğu ve bu sebeple bir fazla milletvekili çıkaracağı unutulmamalıdır.

Partinin ve seçim çevresinin sandalye sayısı tam olarak tuturulana kadar, bölen eksiltilip ya da artırılarak sonuca varılır. Hesaplamalara göre, CDU'nun böleni 59.500'dür. Bu böleni tüm eyaletlere uygularsak CDU örneğinden hareketle diğer partilerin sandalye dağıtımı yapılmış olacaktır.

CDU'nun ilk böleni, aldığı ikincioyların tümünün toplamı olan 14.921.877:255= 58.517 olarak tesbit edilir (Çizelge 13).

EYALETLER	İKİNCİ OYLAR	BÖLEN	CDU'NUN 2013 SEÇİMLERİNDE ÇIKARDIĞI MİLLETVEKİLİ SAYISI		
			Yuvarlanmış Rakam	Seçim Bölgesi Sandalyeleri	En Yüksek Sayı
Schleswig-Holstein	638.756		11	9	11
Mecklenburg-Vorpommern	369.048		6	6	6
Hamburg	285.927		5	1	5
Aşağı Saksonya	1.825.592		31	17	31
Bremen	96.459		2	-	2
Brandenburg	482.601		8	9	9
Saksonya-Anhalt	485.781		8	9	9
Berlin	508.643	:59.500=	9	5	9
Kuzey Ren-Westifalya	3.776.563		63	37	63
Saksonya	994.601		17	16	17
Hessen	1.232.994		21	17	21
Thüringen	477.283		8	9	9
Rheinland-Pfalz	958.655		16	14	16
Bavyera	----		--	--	--
Baden-Württemberg	2.576.606		43	38	43
Saarland	212.368		4	4	4
Toplam	14.921.877			191	255

Çizelge 13: CDU'nun 2013 Federal Seçimlerinde Aldığı Sonuçlar/
Wahlergebnisse für CDU bei der Bundestagswahl 2013 (Bundeswahlleiter, 2013)

Denge milletvekilliklerinin partiler arasında dağıtımında var olan ikincioy oranının korunması temel koşuldur. Federal düzeyde milletvekilliklerinin denkleştirilmesinde partilerin ikincioy oranının parlamentoya tam olarak yansımaya kadar parlamentonun sandalye sayısı artırılır. En sonunda ilave edilen milletvekilliği sayısı kadar üye siyasi partilerin eyalet listelerine dağıtılır.

Bir örnekle durumu açıklamak gerekirse ikinci oylarıyla A partisi 100, B partisi 50 milletvekilliği kazanmış olsun. Ayrıca A partisinden 10 fazlalık milletvekili de Federal Parlamente'ya girmeye hak kazansın. İki siyasi parti arasındaki siyasal dengenin korunması koşulunu da dikkate alarak parlamentonun sandalye sayısı yükseltilir. Buna göre, A partisinin sandalye sayısı 110, B partisinin 55 olacaktır. Bu durum, gelecek seçimlerde parlamentonun sandalye sayısının yukarıya doğru daha fazla yükselmesine neden olacaktır. Ancak bu yeni sistem çerçevesinde siyasi partilerin parlamentoda aldıkları ikinci oylar nispetinde temsil edilmeleri anaysal bir gereklilik olarak sağlanmıştır. Fazlalık milletvekilliği üzerinden partilerin parlamentoda kazanmış oldukları siyasal üstünlük bu sayede bertaraf edilmiş olmaktadır (Seils, Christoph, 2013).

Yukarıda belirtildiği gibi önce parlamentonun üye tam sayısı olan 598 sandalyesinin, eyaletlerde aldıkları ikinci oy oranında partilere tahsis edilmesi gerekmektedir. Bundan sonra eğer bir seçim bölgesinden doğrudan seçilmeyi başaran fazlalık milletvekili varsa bu üyeler birinci dağıtıma tabi tutularak Federal Parlamente'nin tamsayısına fazlalık milletvekili olarak o siyasi partinin aldığı oy oranı eşitlenene kadar ilave edilir. Son merhalede ise milletvekilleri, denkleştirme sistemi (*Ausgleichsmechanismus*) ile ikinci sayıya tabi tutularak partilerin eyalet listelerine tahsis edilir.

Yeni seçim yasasının getirdiği bir başka önemli yenilik de herhangi bir şekilde Federal Parlamente'den ölüm, istifa vs. gibi nedenlerden ayrılan milletvekili yerine, milletvekilinin geldiği partinin eyalet listesinden, sırada olan milletvekili tarafından doldurulması hususudur (Juris, 2016, Mad. 48). Önceki düzenlemelerde milletvekilinin sandalyesi doldurulamıyordu. Böylece her seçim periyodunda Federal Parlamente'nin sayısı bir seçim dönemi için sabitlenmiş olmaktadır.

Sonuç

Federal Almanya Cumhuriyeti, 1949 yılından beri seçim yasalarında tam olarak 22 defa değişiklik yapmıştır. Son olarak yasa, muhalefetin başvurusu üzerine 03 Temmuz 2008'de ve 25 Temmuz 2012 tarihlerinde, Federal Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin 2008 yılında verdiği ilk iptal kararının akabinde iktidarda olan Birlik Partilerinin muhalefeti dikkate almadan 2011 yılında yapmış oldukları seçim yasası, muhalefet tarafından yeniden mahkemeye taşınmış, Federal Anayasa Mahkemesi tarafından yeniden iptal edilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi kararında, 18. parlamentonun (*Bundestag*) belirleneceği 2013 yılının son çeyreğinde yapılacak seçimlere kadar parlamentonun bu yasal boşluğu doldurmasını ayrıca ister. Bunun üzerine iktidar, muhalefetle iş birliği yaparak yeni seçim yasasını 2013 seçimlerine yetiştirir.

Anayasa Mahkemesinin yukarıda bahsi geçen kararından sonra Federal Almanya Parlamentosu, diğer birçok toplumsal ve siyasal konularda olduğu gibi, başka bir alternatif seçim sistemi tercihi yapmak yerine, geleneksel Almanya federal sistemine de uygun düşen kendine özel seçim sistemini, Anayasa'ya uygun düşecek şekilde yeniden düzenlemeyi tercih eder. Parlamento, iki oylu bir sistem yerine tek oylu bir sistemi ayrıca fazlalık milletvekilliği sistemini radikal bir karar olarak kaldırma

kararı alabilir veya önemli bir çoğunluğun oyunu almadan fazlalık milletvekili seçilemeyeceğini karar altına alabilirdi.

Anayasa Mahkemesinin son kararından sonra, Fransız veya İngiliz seçim sistemlerinden birinin örnek alınabileceği çoğunluk sistemi temelli bir başka sistemin uygulanabileceği birçok siyasal ve bilimsel çevre tarafından tartışılır. Ancak küçük siyasal grup ve partilerin aleyhine olacak bir sistemin topluma kabul ettirilmesi de bir başka sorun olarak ortaya çıkacağı muhakkaktı. Bu sebeple Parlamento, yürürlüğe konacak yeni bir çoğunluk sistemi, geleneksel demokratik seçim kültürüyle köprülerin atılması anlamına geleceğinden, yerleşik sistemi geliştirmenin daha doğru olacağı kanısına varmıştır.

Yasa, geleneksel fazlalık milletvekilliğini yine muhafaza ederek siyasi partilerin eyaletlerde aldığı ikincioy oranı temel alınarak partiler arasında denkleştirmeyi öngörmüştür. Bu şekilde ikincioyların Federal Parlamentaoya yansması birebir sağlanmış ve bu husus konusunda Anayasa Mahkemesinin yapmış olduğu anayasaya aykırılık tespiti de bertaraf edilmiştir.

Yasada reform denebilecek düzenlemelerle seçmen oylarının taktiksel bölünmesi¹⁵ (*Stimmensplitting*) engellenerek siyasi partilerin sağladığı orantısız kazanımların önüne set çekilmiştir. Zira Federal Parlamentaoda sandalye sayısını belirlemede, partilerin sadece aldıkları ikincioy oranları esas kabul edilmektedir. Birincioylar sadece yöre milletvekillerinden hangisinin parlamentaoya gideceğini belirlemekte, parlamento aritmetiğini etkilememektedir. Ancak birincioyların neden olabileceği oy bölünmesiyle fazlalık milletvekillerinin (*Überhangmandate*) daha çok olacağı ihtimali ve bunların yeni yasa çerçevesinde denge milletvekilliğine (*Ausgleichsmandate*) dönüştürülmesi sonucu Federal Parlamentaoda sandalye sayısının artacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle Alman seçim sistemi, genel olarak, seçime katılan parti veya bağımsız adayların aldıkları oy ile elde ettikleri siyasal güçleri oranında parlamentaoda temsil edilmelerine olanak sağlayacak adalet ilkesine dayalı bir hesaplama sistemini tercih etmiştir. Federal Almanya'nın federal devlet sistemine de uygun düşen sandalyelerin siyasi partiler arasında dağıtımında tercih edilen sistem, adalet ilkesi ve yönetimde istikrar ilkelerinden birini tercih etmek yerine, nispi temsil sistemine dayalı bir sistemin uygulamasını yani bir sentez üzerinde karar kılmıştır.

¹⁵ 2012 yılından önceki seçimlerde siyasi partilerin fazlalık milletvekilliği kazanabilmek için geliştirdikleri taktiğe göre seçmen, birincioyunu kendi parti listesinden doğrudan seçilecek bir kişiye verirken, ikincioyunu yakın olduğu Hür Demokrat Partiye ya da Yeşiller partisi gibi küçük siyasi partiye vererek oyunu edeta hediye etmek suretiyle partisine bir seçim çevresinden bir fazlalık milletvekili kazandırabilmektedir.

Kaynakça

- BUNDESVERFASSUNGSGERICHT. (2012), Federal Anayasa Mahkemesinin 25 Temmuz 2012 Tarihli İptal Kararı, http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2012/07/fs20120725_2bvf000311.html (Erişim: 23.02.2015).
- DEGENHARDT, Christoph. (2012), Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht, C.F Müller, Heidelberg ve München.
- DER BUNDESWAHLLEITER. (2010), Einführung der Berechnungsmethode Sainte-Laguë/ Schepers für die Verteilung der Sitze bei Bundestags- und Europawahl, <http://www.xn--freiewhler-mkk-ib.de/Dateien/Wahlen/Europawahlen/Sitzzuteilungsverfahren.pdf> (Erişim: 15.02.2015).
- DER BUNDESWAHLLEITER. (2010), Erläuterung des neuen Verfahrens der Umrechnung von Wählerstimmen in Bundestagssitze, https://www.bundeswahlleiter.de/dam/jcr/d9a0da9b-f5d1-4043-8452-bf72ed9e86b2/20131009_erl_sitzzuteilung.pdf (Erişim: 16.02.2015).
- DER BUNDESWAHLLEITER. (2013) Wahlkreise, <http://www.bundeswahlleiter.de/de/glossar/texte/Wahlkreise.html> (Erişim: 12.02.2015).
- DEUTSCHER BUNDESTAG. (2012), Bundestag ermöglicht 18- bis 20-Jährigen zu wählen, http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2012/39287766_kw23_kalender_wahlalter/208734 (Erişim: 21.02.2015).
- DEUTSCHER BUNDESTAG. (2012), Negatives Stimmgewicht und Überhangmandate, https://www.bundestag.de/blob/192528/ed466e40703aa0418bdeccd96785e9a4/negatives_stimmgewicht-data.pdf (Erişim: 24.02.2015).
- DEUTSCHER BUNDESTAG. (2013), Überhangmandate werden künftig nachbesetzt, http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2013/47457246_kw43_ueberhangmandate/213846 (Erişim: 12.02.2015).
- FEDERAL ALMANYA ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI
Karar Nr.: 2 BvE 9/11; 2 BvF 3/1
- FEHNDRIK, Martin. (2006), Reichstagswahlsystem, <http://www.wahlrecht.de/lexikon/weimar.html> (Erişim: 21.03.2015).
- FEHNDRIK, Martin; ZICHT, Wilko; CANTOW, Matthias. (2013), Wahlsystem der Bundestagswahl, Statistisches Bundesamt, <http://www.wahlrecht.de/bundestag/> (Erişim: 14.09.2015).
- GÖZLER, Kemal (alıntılayan). (2014), Anayasa Hukukunun Genel Esasları. (Laferrière, Julien, aktaran, 1947, s. 523), Ekin Yayınevi, Bursa.
- HUBER, E., R. (2002), Dokumente zur deutschen Verfassungsgeschichte. Reichsgesetzblatt 1919, S. 1383. <http://www.verfassungen.de/de/de19-33/verf19.htm> (Erişim: 21.02.2015).
- JURIS. (2016) Bundesministerium der Justiz und Verbraucherschutz, https://www.gesetze-im-internet.de/bwahlg/_1.html (Erişim 14.09.2015).
- KONRAD ADENAUER STIFTUNG. (2013), Geschichte der CDU, <http://www.kas.de/wf/de/71.8956/> (Erişim: 22.02.2015).
- KORTE, Karl Rudolf. (2009), Personalisierte Verhältniswahl, <http://www.bpb.de/politik/wahlen/bundestagswahlen/62524/personalisierte-verhaeltniswahl> (Erişim: 14.09.2015).

- KORTE, Karl-Rudolf. (2009), Das Bundeswahlrecht im Meinungsstreit: Überhangmandate und Grundmandatsklausel, <http://www.bpb.de/politik/wahlen/bundestagswahlen/62524/personalisierte-verhaeltniswahl> (Erişim: 14.09.2015).
- KORTE, Karl-Rudolf. (2013), Wahlen in Deutschland, Zeitbilder. Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn.
- LANDESZENTRALE FÜR POLITITISCHE BILDUNG BADEN-WÜRTTEMBERG. (2013), Die Geschichte des Wahlrecht, <http://www.bundestagswahl-bw.de/geschichte-deswahlrechts.html> (Erişim: 21.02.2015).
- LANDESZENTRALE FÜR POLITITISCHE BILDUNG BADEN-WÜRTTEMBERG. (2013), Bundestagswahl am 22. September 2013, <http://www.bundestagswahl-bw.de/sitzverteilungsverfahren.pdf> (Erişim: 12.02.2015).
- LÜBBERT, Daniel. (2009), Deutsche Bundestag, Negatives Stimmgewichte und die Reform des Bundestags-Wahlrechts, <https://www.bundestag.de/blob/190518/f16d723fc637f4161196fe42d1a2bdc5/negativestimmgewichte-data.pdf> (Erişim: 18.09.2015).
- MEYER, Hans. (1973), Wahlsystem und Verfassungsordnung: Bedeutung und Grenzen wahlsystematischer Gestaltung nach dem Grundgesetz, Metzner, Frankfurt.
- MIELKE, Nicolas. (2013), So funktioniert das deutsche Wahlsystem, Pflichtlektüre, Onlinemagazin für Studierende. <http://www.pflichtlektuere.com/18/09/2013/so-funktioniert-das-deutsche-wahlsystem/> (Erişim: 14.09.2015).
- NOHLEN, Dieter. (1986), Wahlrecht und Parteiensystem, Springer Fachmedien, Wiesbaden.
- NOHLEN, Dieter. (2014), Wahlrecht und Parteiensystem: Zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme, 7. Baskı, Verlag Barbara Budrich, Opladen und Toronto.
- ROBBE, Patrizia. (2012), Negatives Stimmgewicht und Überhangmandate, <https://www.bundestag.de/blob/192528/ed466e40703aa0418bdeccd96785e9a4/negativesstimmgewicht-data.pdf> (Erişim: 24.02.2015).
- SARTORI, Giovanni. (1997), Karşılaştırmalı Anayasa Mühendislięi, (Çev.) Ergun ÖZBUDUN, Yetkin Yayınları, Ankara.
- SCHRÖDER, Valentin (2013), Deutschland seit 1945 Bundestagswahlen Wahlsystem bei Bundestagswahlen, <http://www.wahlen-in-deutschland.de/bMandatszuteilung.htm> (Erişim: 21.02.2015).
- SEILS, Christoph. (2013), Das neue Wahlrecht und die Krux mit den Überhangmandaten, Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/wahlen/bundestagswahlen/163311/das-neue-wahlrecht?p=all> (Erişim: 01.02.2015).
- VOGEL, Bernhard, NOHLEN, D. ve SCHULTZE, R.,-OLAF. (1971), Wahlen in Deutschland. Theorie, Geschichte, Dokumente, de Gruyter, Berlin.
- VON BEYME, Klaus. (2010), Das politische System der Bundesrepublik Deutschland. Eine Einführung, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.